

Zırhlı Araç, Mayın ve Çatışma-Savaş Atığı Kaynaklı Çocuk Hakları İhlalleri

(Sağlıklı Bir Çevrede Yaşama ve Oyun Hakkı Perspektifinden)

QR CODE İLE DİJİTAL KİTAPÇIĞA ULAŞABİLİRSİNİZ

**Zırhlı Araç, Mayın ve Çatışma - Savaş Atığı Kaynaklı Çocuk Hakları İhlalleri
(Sağlıklı Bir Çevrede Yaşama ve Oyun Hakkı Perspektifinden)**

Hazırlayan

Diyarbakır Barosu Çocuk Hakları Merkezi
Savaş ve Çatışmalı Süreçten Etkilenen Çocuklar Çalışma Grubu

İÇİNDEKİLER

1. Sunuş ve Teşekkür	4
2. Bakış.....	5
2.1. Yaşam Hakkına Bakış.....	6
2.2. Sağlıklı Bir Çevrede Yaşama Hakkına Bakış.....	7
3.3. Oyun Hakkına Bakış.....	8
4. Zırhlı Araçlardan Kaynaklanan Çocuk Hakkı İhlalleri.....	10
5. Mayın ve Çatışma-Savaş Atıklarından Kaynaklanan Çocuk Hakkı İhlalleri.....	16
6. Takip Edilen Dava Dosyaları ve Dosyalara İlişkin Değerlendirmeler.....	26
7. Diyarbakır İlindeki Takipsizlik Dosyaları.....	30
8. Cezasızlık Politikasına Dair.....	31
9. Ayrımcılık Yasağına Dair.....	32
10. Öneriler.....	33

Sunuş ve teşekkür...

Türkiye'nin Doğu ve Güneydoğu bölgelerinde yıllardır devam eden çatışmalı süreç, bölgede zırhlı araçların, mayınların ve çatışma-savaş atıklarının yoğunluğunu önemli ölçüde artırmaktadır. Günlük hayata ve insanların yaşamlarına şiddetli bir biçimde sirayet eden bu durum, beraberinde birçok hak ihlalinin yaşanmasına sebep olmaktadır. Bu sorun Türkiye'de her ne kadar yaşamın yitirilmesi ve yaralanma ekseninde gündeme gelmiş olsa da, çocuklar özelinde ele alındığında, sürekli göz ardı edilen sağlıklı bir çevrede yaşama ve oyun haklarının da ihlal edildiği görülmektedir. Bu rapor, yaşam hakkının önemini vurgularken, çocukların maruz bırakıldığı sağlıklı bir çevrede yaşama ve oyun hakkı ihlallerini de görünür hale getirmek ve çocuklara dair çok önemli bir sorunu tüm yönleriyle ortaya koymak için yazılmıştır.

2011 yılından itibaren günümüze kadar geçen süreçte Devlet'in Kürt meselesine dair politikalarında çeşitlilik, çatışmaların yoğunluğunda ise dalgalanmalar görülmektedir. Bu yüzden rapor 2011-2021 tarih aralığındaki güncel istatistiki verileri kapsamaktadır. Bu zaman aralığında hem çözüm sürecinden önceki dönemler hem de çözüm sürecinden sonra 2015'de yeniden başlayan çatışmalı dönem, OHAL süreci ve sonrasında yaşananların kapsanması amaçlanmaktadır.

Rapordaki veriler, basın kaynaklarının kronolojik olarak taranması ve karşılaştırılması yoluyla elde edilmiştir. Bazı olayların basına yansımamış olma ihtimali göz önüne alınarak, rapordaki veriler "en az" olacak şekilde belirtilmiştir. Yaşanan olaylarda hayatta kalan çocukların kişisel verilerini ve özel hayatlarını korumak amacıyla; isimler kodlanmıştır. Zırhlı araçların çarpması, mayın patlamaları ve çatışma-savaş atıklarının infilak etmesi sonucu hayatını kaybeden veya yaralanan çocuklara ilişkin veriler toplanırken, bu çocukların yaşamlarını yitirmelerine veya yaralanmalarına neden olan olaylara; sokakta ve parkların yakınlarında oyun oynarken veya yaşam alanları olan çevrede maruz kaldıkları tespit edilmiştir. Bu tespitler doğrultusunda, elde edilen verilere ilişkin değerlendirmeler rapor içinde yer almaktadır. Raporda ayrıca, elde edilen verilerin ülkenin bir bölgesinde yoğunlaşması nedeniyle ayrımcılık yasağı ve cezasızlık politikasının konuya özgü değerlendirmeleri de yapılmıştır.

Bu raporda, öncelikle somut veriler aracılığıyla sorunun tespit edilmesi ve değerlendirilmesi, ayrıca sorunun çözümüne ilişkin önerilerde bulunarak bir çözüm zemini oluşturulması amaçlanmaktadır.

Diyarbakır Barosu Çocuk Hakları merkez üyeleri Özlem ENDER, Şoreş Deniz TUĞRUL, Ömer SANSARKAN ve Murat ABA'ya rapora harcadıkları emek için teşekkür ederiz.

Diyarbakır Barosu Çocuk Hakları Merkezi Başkanı
Mehmet Emin GÜN

BAKİŞ

11.Yaşam Hakkına Bakış

İnsan biyolojik, sosyolojik ve hukuki bir varlıktır. Bu bakımdan insan, karmaşık bir yapıya sahiptir. İnsanın hak ve özgürlüklerinin ortaya çıkışı da bir o kadar kompleks (karmaşık) ve kümülatif bir sürecin ürünüdür. Bütün insanların ayırım yapılmaksızın özgür ve haklar bakımından eşit olduğu ulusal ve uluslararası boyuttaki tüm hukuk metinlerinde kabul edilmiştir. Bu bağlamda insanın kişiliğine bağlı, dokunulmaz, devredilmez ve vazgeçilmez hak ve özgürlükleri bulunmaktadır.

Bu haklardan ilki yaşam hakkıdır. Yaşam hakkı, temel haktır. Yaşam hakkı; değer atfı ve hiyerarşik olarak diğer haklardan daha üstün olmamakla birlikte, bu hakların kullanımı açısından kendini önceleyen bir konumda olması bakımından önemlidir. Diğer tüm hak ve özgürlüklerin varlığı ve kullanımı bakımından kilit bir konumdadır ancak bu hakkın varlığı tek başına insan için yeterli değildir. Yaşam hakkını bir lütuf gibi kişilere tanımak ve diğer hak ve özgürlükleri göz ardı etmek kabul edilemez bir durumdur. Çünkü hak ve özgürlükler bir bütündür ve ancak birlikte ve layıkıyla yerine getirildikleri zaman insanlar için anlamlı olmaktadır.

Anayasanın Kişinin dokunulmazlığı, maddi ve manevi varlığı başlıklı 17. maddesinde, "Herkes, yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir. Tıbbi zorunluluklar ve kanunda yazılı haller dışında, kişinin vücut bütünlüğüne dokunulamaz; rızası olmadan bilimsel ve tıbbi deneylere tabi tutulamaz." denilmektedir.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin Yaşam Hakkı başlıklı 2. maddesinde ise, "Herkesin yaşam hakkı yasayla korunur. Yasanın ölüm cezası ile cezalandırdığı bir suçtan dolayı hakkında mahkemece hükmedilen bu cezanın infaz edilmesi dışında, hiç kimsenin yaşamına kasten son verilemez." denilmektedir.

Anayasa, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, Birleşmiş Milletler Kişisel ve Siyasal Haklar Sözleşmesi yaşam hakkının güvence altına alındığı belgeler olmakla beraber, Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi de çocukları hak öznisi olarak gören bir belge olması sebebiyle bu konuda esas alınacak en önemli belgedir.

Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesinin 6. maddesine göre, "Taraflar Devletler, her çocuğun temel yaşama hakkına sahip olduğunu kabul ederler. Taraflar Devletler, çocuğun hayatta kalması ve gelişmesi için mümkün olan azami çabayı gösterirler."

Devlet, pozitif yükümlülükleri kapsamında insanlara haklarını sağlamak, negatif yükümlülükleri kapsamında ise insanların haklarını korumak ve kullanılmasının engellenmesini önlemekle yükümlüdür. Bu bağlamda yaşam hakkının korunmasında devletin hem pozitif hem de negatif yükümlülükleri bulunmaktadır. İnsan hakları ve özgürlükleri içinde temel olan yaşam hakkı, kamu gücünün bir müdahalesiyle öldürülmeme ve yaşama yönelik tehlike ve risklere karşı yine kamusal otoriteler tarafından korunma hakkını da içermektedir. Kısaca yaşama hakkı, başka bir deyişle öldürülmeme hakkıdır.

Devlet somut tehlikeler karşısında yaşamın korunması için koruma tedbirleri almakla yükümlüdür. Devlet, yaşamı korunması gereken çocuğun, doğal olmayan nedenlerle ölümüne karşı etkin önleme tedbirleri almalıdır. Çocuğun yaşamını etkin olarak korumak için gerekli adımları atmak, bu kapsamda çocukları üçüncü kişilerin yaşamsal tehlike yaratan eylemlerinden korumak için uygun önlemleri almak, yaşama kasteden eylemleri caydırıcı ve etkin şekilde cezalandırmak için kanunlarında gerekli yaptırımlara yer vermek, bu hükümlerin ihlal edilmesini önlemeye ve cezalandırmaya yönelik ceza soruşturmasını ve kovuşturmasını etkili şekilde yürütmek ve bu cezaların infazını uygulamakla yükümlüdür. Devlet yalnızca çocuğun yaşamına saygı gösterme ve yaşamı yok etme yasağı anlamında negatif bir yükümlülükle bağlı değil, aynı zamanda çocuğun yaşamını etkili olarak korumak, bunun ihlal edilmesi halinde caydırıcı niteliğe sahip etkin ceza hükümlerine yer vermek ve ceza yargılamasını yürütmek yönünde pozitif yükümlülük altındadır.

Devletin kamu gücünü kullanan kurum ve kişiler bir çocuğun ölümüne neden olmamalı, devlet önce öldürme yükümlülüğünü kendisi yerine getirmelidir. Negatif yükümlülük sadece kasıtlı öldürme halinde değil, taksirle öldürme eylemlerini de içermektedir. Öldürme yasağına kişinin yaşamını tehlikeye atmaktan kaçınma görevi de dâhildir. Devlet pozitif yükümlülük kapsamında öldürmelere karşı etkin şekilde caydırıcılık sağlayan hukuki ve idari düzenlemeleri yapmalıdır. Ayrıca kamu görevlilerince kuvvet kullanımına dair kurallar açıkça belirlenip AİHS standartlarıyla uyumlu hale getirilmelidir. Kolluk kuvvetlerinin yaşam hakkı açısından tehdit oluşturabilecek durumlara karşı mesleki yeterliliği hususu ve diğer faaliyetleri de denetlenmelidir.

Devletin pozitif yükümlülüğünü yerine getirmiş sayılabilmesi için yaşam hakkını koruyucu düzenlemelerin varlığı yetmemektedir. Bu düzenlemeleri yaşama geçiren, ihlalleri cezalandıran ve işlenebilecek olası ihlalleri önleyecek ve cezalandıracak etkin bir adli sistemi kurmuş olması da gerekmektedir. Devlet doğal olmayan sebeplerden kaynaklanan, özellikle de kamu görevlilerinin eylemleri sonucunda meydana gelen ölüm olaylarını etkin bir biçimde soruşturmalıdır. Devletin usuli yükümlülüğü (etkili soruşturma yürütme yükümlülüğü) kümülatiftir ve bir sonuç değil, bir davranış yükümlülüğüdür.

Haklar arasında bir öncelik veya hiyerarşi bulunmamalıdır. Yaşam hakkı kadar diğer tüm hak ve özgürlüklerin varlığı da çocuğun sağlıklı ve ideal bir çocukluk dönemi yaşaması için gereklidir. Her çocuğun çocuk olmaya, yaşamaya ve gelişmeye hakkı vardır. İdeal çocukluk, çocuğun Çocuk Haklarına Dair Sözleşme kapsamındaki haklarına tam saygı gösterildiği ve bu hakların eksiksiz yaşama geçirildiği durumlardır.

1.2.Sağlıklı Bir Çevrede Yaşama Hakkına Bakış

İnsan hakları kavramı tarihsel süreçte tanımlanmaya başladıktan sonra, toplumsal, ekonomik ve siyasal değişimler neticesinde tartışılmaya, evrilmeye ve çeşitlenmeye başlamıştır. 17 ve 18. yüzyılda ortaya çıkan ve tartışmaya başlanan birinci kuşak "klasik haklar" ve 19 ve 20. yüzyılda ortaya çıkan ikinci kuşak "sosyal haklar"ın ardından, İkinci Dünya Savaşı sonrasında "dayanışma hakları" olarak da adlandırılan üçüncü kuşak insan hakları gündeme gelmiştir. Bu dönemde, insan hakları sadece devletlerin iç sorunu olarak görülmekten çıkıp uluslararası toplum düzeyinde bir konu olmaya başlamış ve insan hakları uluslar üstü anlam, koruma ve güvence mekanizmaları altında ele alınmaya başlamıştır.

Bu haklar; çevre hakkı, barış hakkı, gelişme hakkı ve insanlığın ortak malvarlığına saygı hakkı olarak adlandırılmaktadır. Bu hakların konularını evrensel değerler oluşturmaktadır ve ülke sınırlarının ötesinde, tüm insanlar arasındaki "dayanışma"yı ifade etmektedir. Üçüncü kuşakta yer alan dayanışma hakları, birinci ve ikinci kuşak haklardan farklı olarak, toplumda yaşayan herkesin çabalarını birleştirmesini, kamu kurumlarının, bireylerin, toplulukların ve devletin aktif katkısını gerekli hale getirmektedir.

Dayanışma haklarından biri olarak karşımıza çıkan çevre hakkı, insanın temel hakkı olan yaşam hakkı ve insanın maddi ve manevi varlığını geliştirme hakkı ile doğrudan ilişkilidir. Dolayısıyla insanın bedensel, ruhsal ve sosyal sağlığı, düzgün ve dengeli bir çevrede yaşaması ile doğru orantılıdır. Teknolojik gelişmeler, savaşlar ve artan kentleşme sürecine bağlı olarak çevre sorunları sürekli artış göstermektedir. Giderek artan bu sorunların yaşam alanlarını kısıtlaması, tarihsel süreçte çevre hakkının ayrı bir hak olarak düzenlenmesini gerektirmiştir.

Sağlıklı bir çevrede yaşama talebinin ayrı bir hak olarak kabul edilme sürecinin arkasında birinci ve ikinci kuşak hakların gelişiminin katkısı büyük olmuştur. “Çevre” tüm hakların kullanılabileceği yaşam ortamını ifade ettiği için çevre hakkı da tüm bu ayrımlara karşı olarak bütün hak ve hürriyetlerin varlık ve geçerlilik şartı durumundadır. Çünkü haklar ancak yaşanabilecek bir çevrede kullanılabilmektedir.

Anayasa’nın 56. maddesi “Herkes, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir. Çevreyi geliştirmek, çevre sağlığını korumak ve çevre kirlenmesini önlemek Devletin ve vatandaşların ödevidir.” hükmünü içermektedir. Bu hüküm ile yaşam hakkının ancak sağlıklı ve dengeli bir çevrede gerçekleşebileceği belirtilmektedir. Atılan bir çevre ve toplum sağlığı sorunudur.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nde (AİHS) ve Sözleşme’ye ek protokollerde “çevre” kavramına ilişkin herhangi bir referans bulunmamaktadır. Bu durum, AİHS’nin teleolojik olarak incelenmesi ile açıklanabilmektedir. Bu incelemenin neticesinde İkinci Dünya Savaşı sonrası oluşan büyük yıkımdan sonra, Avrupa Konseyi bünyesinde hazırlanan bu metnin öncelikli amacının kişinin maddi ve manevi bütünlüğünü ve özgürlüğünü güvence altına almak olduğu görülmektedir. Dolayısıyla, çevre hakkının veya sağlıklı bir çevrede yaşama hakkının Sözleşme’yi hazırlayanlar açısından o dönemin koşulları içinde dikkate alınmadığı anlaşılmaktadır. Savaş ve çatışmalı ortamlarda çevre hakkının ihlal veya göz ardı edilmesi sorunu bugün de varlığını sürdüren bir durumdur.

Savaş ve çatışmalı süreçler, ekolojik dengeyi en fazla tahrip eden, çevre hakkı ihlaline kapsam kazandıran durumlardan biri konumundadır. Savaş, doğada ve insanda tahribata yol açan, toplumsal yaşamı ve çevreyi tehdit eden ve insan eliyle yaratılan bir çevre ve toplum sağlığı sorunudur.

1.3.Oyun Hakkına Bakış

Oyun oynamak; çocuğun beslenme, sağlık, barınma ve eğitim gibi en temel ihtiyaçları arasında yer alan ve yasalarla da güvence altına alınmış bir çocuk hakkıdır. Oyun; aslında sanıldığından aksine bir lüks değil, her çocuğun en temel gereksinimlerinden biridir. Nasıl ki her insanın kendi maddi ve manevi varlığını geliştirme hakkı varsa; her çocuğun da kendi maddi ve manevi varlığını geliştirme hakkı bulunmaktadır. Oyun kavramının içeriği yaşa, döneme ve çağa göre farklılık gösterse de oyun; yetenek ve zekâ geliştirici, belli kuralları olan, iyi vakit geçirmeye yarayan bir olgudur.

Oyun, çocuğun sosyal zekasının gelişimini, sosyal bir varlık ve birey olarak çevresiyle bağ kurmasını ve kendini ifade etme biçimlerinin pekişmesini sağlamaktadır. Aynı zamanda oyun, gereken hallerde çocukların ruhsal sağlığını korumak ve çocuğun sağaltımı için faydalı bir terapi yöntemi (oyun terapisi) olarak kullanılabilmektedir. Bu bakımdan çocuğun maddi ve manevi varlığını geliştirmesindeki en önemli araçlardan biri oyundur.

Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşmesi'nin 31. Maddesi çocuğun oyun hakkını tanımlamaktadır. Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin 31. maddesi şu şekilde düzenlenmiştir:

'Madde 31

1. Taraf Devletler çocuğun dinlenme, boş zaman değerlendirme, oynama ve yaşına uygun eğlence (etkinliklerinde) bulunma ve kültürel ve sanatsal yaşama serbestçe katılma hakkını tanırlar.

2. Taraf Devletler, çocuğun kültürel ve sanatsal yaşama tam olarak katılma hakkını saygı duyarak tanırlar ve özendirirler ve çocuklar için, boş zamanı değerlendirmeye, dinlenmeye, sanata ve kültüre ilişkin (etkinlikler) konusunda uygun ve eşit fırsatların sağlanmasını teşvik ederler.'

Bu maddeyle birlikte çocuğun oyun hakkının ülke politikalarına, programlarına ve hizmetlerine uygun bir şekilde korunacağı ve geliştirileceği taahhüt edilmektedir. Bu bağlamda oyunun çocuğun temel bir hakkı olduğu gerçeğinden söz edilmektedir.

Çocuklara oyun olanakları sağlanması ve bu olanakların iyileştirilmesi için hükümetlere düşen rollerin yanında çeşitli kamu çalışanlarından, şehir planlamacılarına, eğitimcilerden sivil toplum kuruluşu çalışanları ve yerel yönetimlere kadar kadar çocuğun temas ettiği tüm paydaşlara önemli roller düşmektedir. Oyun çocukların fiziksel, sosyal, bilişsel ve duygusal gelişiminin vazgeçilmez bir unsuru aynı zamanda temel bir çocuk hakkıdır ancak dünyadaki pek çok çocuk gelişimlerini destekleyecek güvenli oyun alanları ve oyuncaklara sahip değildir. Çocukların oyun hakkından mahrum kalmasının ise ciddi sonuçları bulunmaktadır. Oyun oynamak, çocuk bakımından yasal olarak güvence altına alınmış ve bir hak olarak çocuklara tanınmış olsa da çeşitli araştırmalar çocukların oyun ve oynama hakkına yeterince erişemedikleri sonucunu ortaya koymaktadır.

Birleşmiş Milletler Çocuk Fonu'na (UNICEF) göre, dünyada savaş, çatışma, afet ve diğer olağanüstü durumlarda yaşamak zorunda kalan insani yardıma muhtaç en az 41 milyon çocuk bulunmaktadır. Çatışma ortamlarında, doğal ve beşeri afetlerde çocukların oyun hakkı meselesi göz ardı edilmektedir; halbuki çocukların oyuna en çok ihtiyaç duyduğu durumlar doğal ve beşeri afetler ve çatışmalı ortamların varlık gösterdiği zamanlardır.

Birçok insani yardım kuruluşu barınma ve beslenme gibi temel yardımları sağlamaya çalışsa da, oyun ve eğitim gibi göz ardı edilmemesi gereken temel hakları ikinci plana atmaktadır. Oyun hakkının insani yardım fonlarındaki payı ölçümlenemeyecek kadar az durumdadır. Savaş, çatışma ve kriz ortamlarından en ağır etkilenenler çocuklar olsa da bu durumlarla baş etmek için gereken desteği yeteri kadar alamamaktadırlar. Çocuğun oyun hakkı alanında savunuculuk yapan kurumlardan biri olan IPA -International Play Association- kriz ve afet sonrası dönemdeki çocukların oyun hakkı için çalışmalar yürütmektedir. IPA 2013 yılında yayınladığı raporla Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesi Genel Yorumunda zorlu şartlardaki çocukların oyun ihtiyacına dikkat çekmiştir. "Çocukların kayıp, göç ve travma deneyimlerinden sonra bir normallik hissine kavuşmalarında oyun, dinlenme ve kültürel aktivite fırsatlarının iyileştirici ve rehabilite edici rolü vardır." denilmektedir.

Çatışmalı süreçlerin çocukların oyun alanlarını da daraltıp tahrip etmesi nedeniyle, aynı tahrip edilmiş çevrede yaşamaya devam edecek olan çocukların çatışmanın yarattığı travma sonrası normallik hissine erişmeleri neredeyse imkansız hale gelmektedir.

Raporun bu bölümünde savaş ve çatışmalı süreçlerin ürünü olan mayın, savaş atıkları ve zırhlı araçların; savaş ve çatışmalı ortamlarda ve çatışmalı süreçlerden sonraki dönemlerde çocukların yaşam, çevre ve oyun haklarını sistematik olarak nasıl ihlal ettiği incelenecektir.

ZIRHLI ARAÇLARDAN KAYNAKLANAN ÇOCUK HAKKI İHLALLERİ

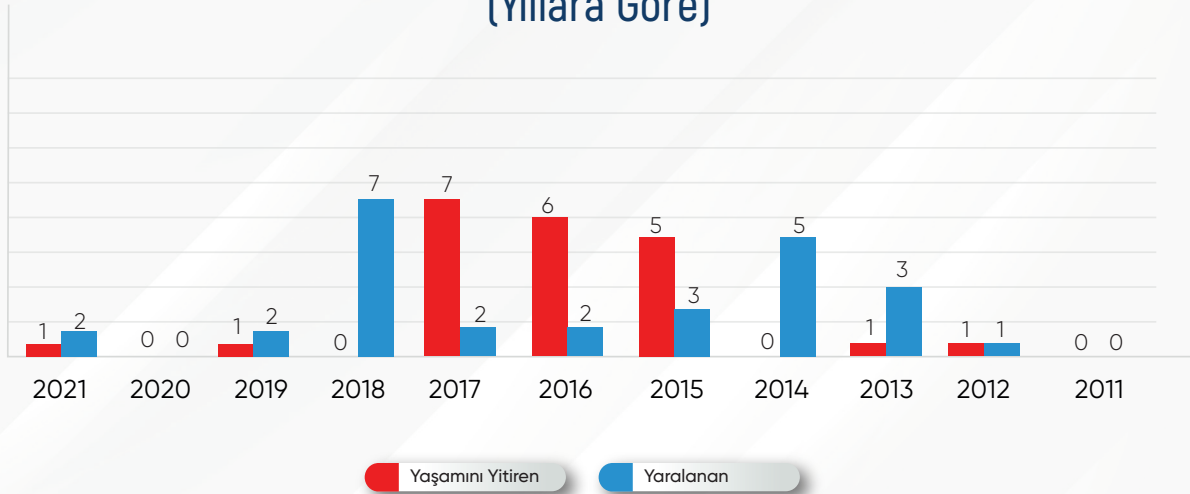
Zırhlı Araçlardan Kaynaklanan

Çocuk Hakları İhlalleri

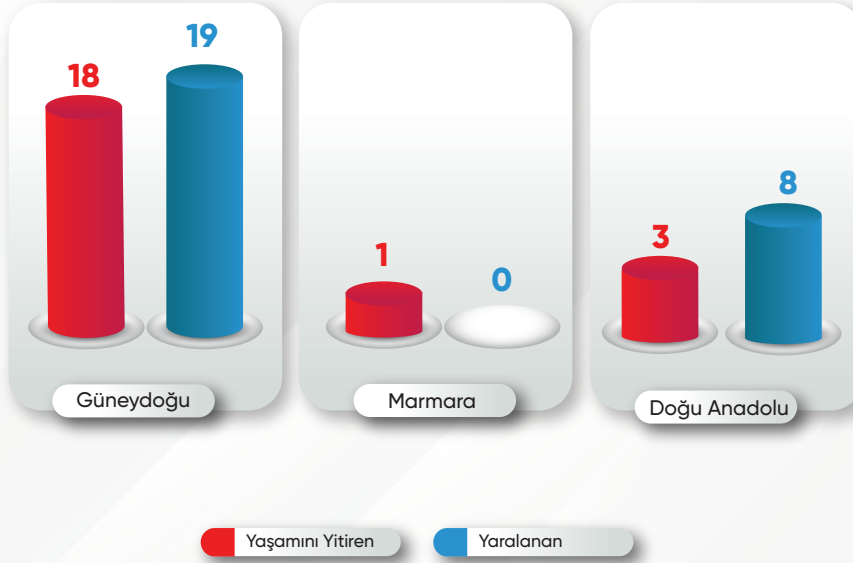
Şehirlerdeki çatışmalı durumlar ve OHAL süreçlerinin bir sonucu olarak şehir içi trafikte, sokak ve mahalle aralarında varlık gösteren zırhlı araçların sayıları giderek artmakta ve belirlenen yasal hız limitlerine uymayan bu araçlar, çocukların yaşam ve oyun alanlarını daraltmaktadır. Bu daraltmanın bir sonucu olarak, zırhlı araçların şehir içindeki varlıkları çocukların oyun ve yaşam gibi temel haklarını ihlal etmektedir. Çocukların yaşam ve oyun alanlarında bulunan zırhlı araçların çocuklara çarpması veya zırhlı araçlardan çıkan ateş sonucu çocuklar hayatını kaybetmekte ya da sürekli bir engellilik durumu oluşmaktadır. Şehirlerde yaşayan çocukların hali hazırda sınırlı olan sosyal yaşam ve oyun alanlarının zırhlı araçlarla işgal edilmiş olması, çocukların en temel faaliyetlerini dahi gerçekleştirememesine neden olmaktadır. Yine şehirlerde varlık gösteren zırhlı araçlar, çocukların korku ve kaygı düzeyini artırarak sosyal yaşam ve oyun alanlarından kopmalarına sebep olmakta, sağlıklı bir gelişim için gerekli olan oyun hakkını elinden almaktadır. Zırhlı araçların etkilerine doğrudan maruz kalmakla birlikte, sadece bu etkilere tanık olmak bile çocuklar üzerinde travmatik etki yaratmaktadır.

Zırhlı araç, Karayolları Trafik Yönetmeliğinde; "Taşınan yolcuların ve/veya yüklerin korunması için tasarlanmış ve kurşun geçirmez zırh kaplama gereklerine uygun SB kodlu motorlu araçtır" şeklinde düzenlenmiştir. Karayolları Trafik Yönetmeliğine göre zırhlı araçların şehir içindeki hız sınırı 50 km/s ile sınırlandırılmıştır. Zırhlı araç, boyutları ve ağırlığı itibari ile gündelik araçlardan çok daha hacimli, fren tutma mesafesi uzun olan ve ateş açmaya elverişli mekanizmaya sahip bir araçtır. Bu nedenle şehir içi trafik, mahalle ve sokak aralarında kullanılması başlı başına tehlike arz etmektedir. Yine Karayolları Trafik Yönetmeliğinin 76. Maddesine (Ek fıkra RG: 24/8/2017 30164) göre; Emniyet Genel Müdürlüğü merkez ve taşra teşkilatlarında görevli Emniyet Hizmetleri Sınıfı personel ile Jandarma Genel Komutanlığı ve Sahil Güvenlik Komutanlığı merkez ve taşra teşkilatlarında görevli, subay, astsubay, uzman jandarma ve uzman erbaşlardan, en az B sınıfı sürücü belgesine sahip ve birimlerinde düzenlenecek olan Zırhlı Taşıt Sürücü Eğitimini başarıyla tamamlayarak zırhlı taşıt kullanıcı yeterlilik (sertifika) belgesini almaya hak kazanan personel, yeterlilik (sertifika) belgesi ile zırhlı araçları kullanmaya yetkilidir.

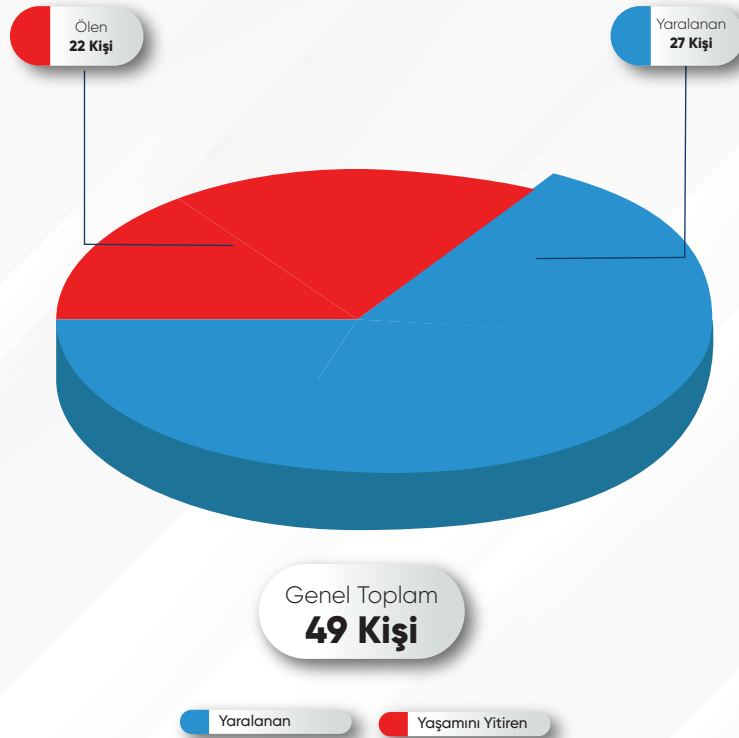
Zırhlı Araç Kaynaklı Hak İhlalleri (Yıllara Göre)

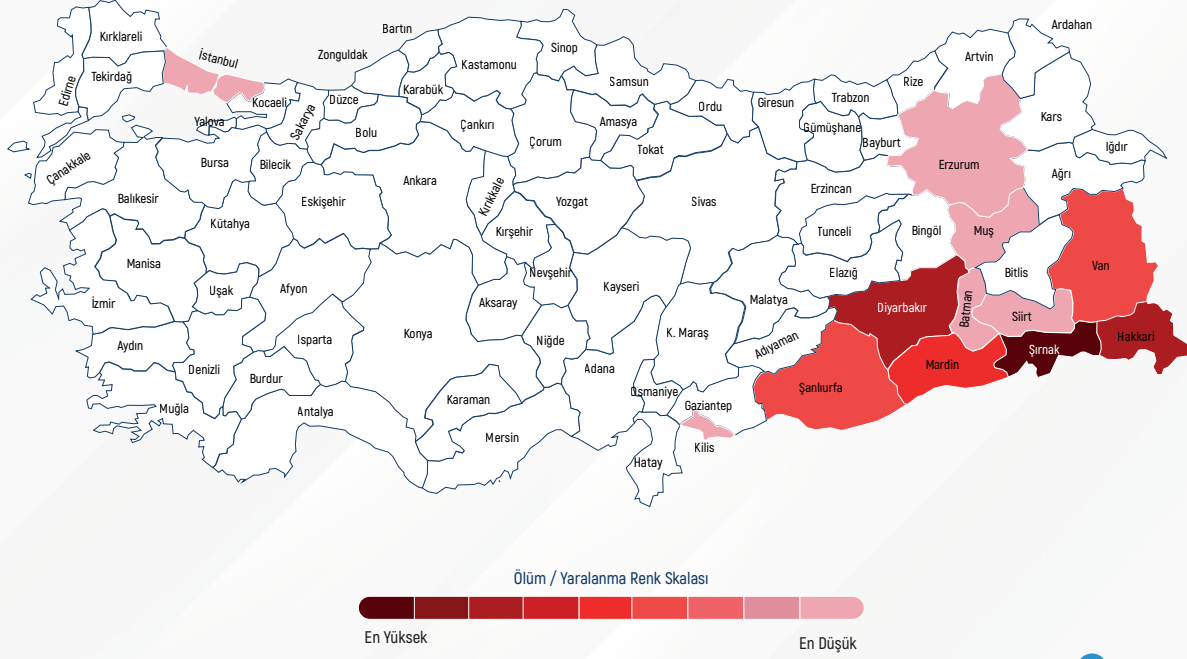
Zırhlı Araç Kaynaklı Hak İhlalleri (Bölgelere Göre)

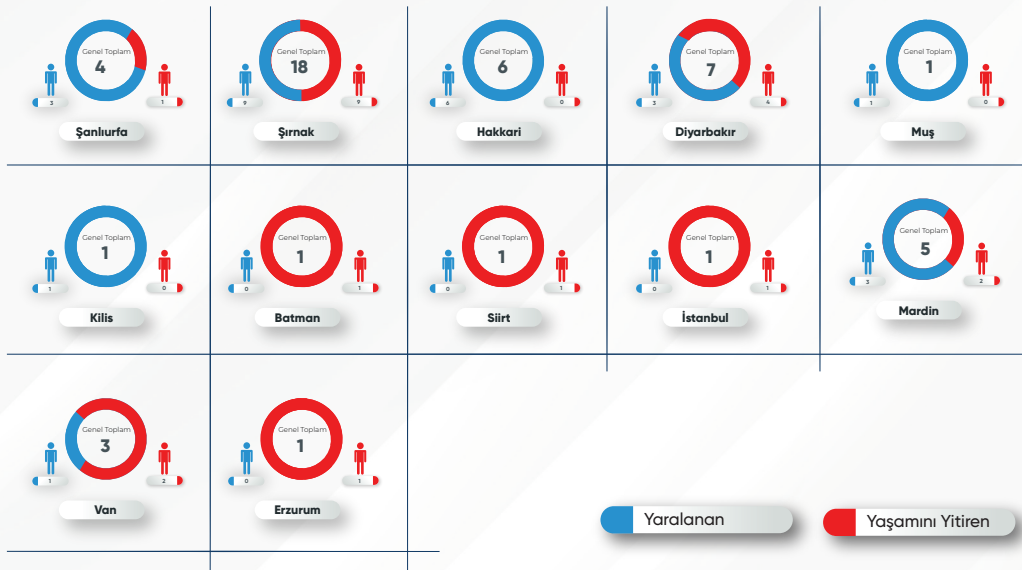
Zırhlı Araç Kaynaklı Hak İhlalleri (Ölüm/Yaralanma)

Zırhlı Araç Kaynaklı Hak İhlalleri (Ölüm/Yaralanma Haritası)

Zırhlı Araç Kaynaklı Hak İhlalleri (Ölüm/ Yaralanma)

Zırhlı Araçlardan Kaynaklı

Yaşamını Yitirenler

	Ad-Soyad	Yaş	Cinsiyet	Şehir	İlçe	Açık Tarih	Ölü-Yaralı	Yıl	Bölge
1	MİHRAÇ MİROĞLU	7	E	Şırnak	İdil	03.09.2021	YAŞAMINI YİTİRMİŞTİR	2021	Güneydoğu
2	EFE TEKTEKİN	6	E	Diyarbakır	Bağlar	11.09.2019	YAŞAMINI YİTİRMİŞTİR	2019	Güneydoğu
3	FERHAT DALKILIÇ	5	E	Diyarbakır	Merkez	29.12.2017	YAŞAMINI YİTİRMİŞTİR	2017	Güneydoğu
4	BURAK İLHAN	5	E	Batman	Merkez	06.11.2017	YAŞAMINI YİTİRMİŞTİR	2017	Güneydoğu
5	FELEK BATUR	7	K	Siirt	Merkez	21.10.2017	YAŞAMINI YİTİRMİŞTİR	2017	Güneydoğu
6	RAŞİT OSO	9	E	İstanbul	Şişli	01.08.2017	YAŞAMINI YİTİRMİŞTİR	2017	Marmara
7	MUHAMMED YILDIRIM	7	E	Şırnak	Silopi	03.05.2017	YAŞAMINI YİTİRMİŞTİR	2017	Güneydoğu
8	FURKAN YILDIRIM	6	E	Şırnak	Silopi	03.05.2017	YAŞAMINI YİTİRMİŞTİR	2017	Güneydoğu
9	BERFİN DİLEK	7	K	Mardin	Derik	09.02.2017	YAŞAMINI YİTİRMİŞTİR	2017	Güneydoğu
10	HAKAN SARAK	5	E	Şırnak	Cizre	24.10.2016	YAŞAMINI YİTİRMİŞTİR	2016	Güneydoğu
11	MUSTAFA DUMAN	17	E	Van	İpekyolu	30.08.2016	YAŞAMINI YİTİRMİŞTİR	2016	Doğu Anadolu
12	TAHA KILIÇ	4	E	Van	İpekyolu	24.07.2016	YAŞAMINI YİTİRMİŞTİR	2016	Doğu Anadolu
13	BÜNYAMİN BAYRAM	6	E	Şırnak	Cizre	07.06.2016	YAŞAMINI YİTİRMİŞTİR	2016	Güneydoğu
14	HÜSEYİN BARUT	8	E	Diyarbakır	Bismil	24.04.2016	YAŞAMINI YİTİRMİŞTİR	2016	Güneydoğu
15	NİDAR SÜMER	17	K	Şırnak	Cizre	07.01.2016	YAŞAMINI YİTİRMİŞTİR	2016	Güneydoğu
16	HAKAN DOĞAN	15	E	Mardin	Nusaybin	08.12.2015	YAŞAMINI YİTİRMİŞTİR	2015	Güneydoğu
17	FERHAT KARTAL	15	E	Şırnak	Silopi	08.12.2015	YAŞAMINI YİTİRMİŞTİR	2015	Güneydoğu
18	HELİN HASRET ŞEN	12	K	Diyarbakır	Sur	12.10.2015	YAŞAMINI YİTİRMİŞTİR	2015	Güneydoğu
19	CEMİLE ÇAĞIRGA	13	K	Şırnak	Cizre	06.09.2015	YAŞAMINI YİTİRMİŞTİR	2015	Güneydoğu
20	ÜMİT KURT	14	E	Şırnak	Cizre	06.01.2015	YAŞAMINI YİTİRMİŞTİR	2015	Güneydoğu
21	HASAN BAKDUR	16	E	Şanlıurfa	Akçakale	12.11.2013	YAŞAMINI YİTİRMİŞTİR	2013	Güneydoğu
22	YUSUF YILAN	9	E	Erzurum	Karayazı	13.06.2012	YAŞAMINI YİTİRMİŞTİR	2012	Doğu Anadolu

KIZ: K ERKEK: E BELİRLENEMEYEN: B

Zırhlı Araçlardan Kaynaklı

Yaralananlar

	Ad-Soyad	Yaş	Cinsiyet	Şehir	İlçe	Açık Tarih	Ölü-Yaralı	Yıl	Bölge
1	N.D	5	K	Şanlıurfa	Viranşehir	20.10.2021	YARALANMIŞTIR	2021	Güneydoğu
2	N.Ş.A	12	E	Hakkari	Yüksekova	01.04.2021	YARALANMIŞTIR	2021	Doğu Anadolu
3	H.Ö	7	E	Şırnak	Silopi	09.10.2019	YARALANMIŞTIR	2019	Güneydoğu
4	R.E	9	K	Şırnak	Silopi	12.03.2019	YARALANMIŞTIR	2019	Güneydoğu
5	Z.Ü	ÇOCUK	B	Şırnak	İdil	15.09.2018	YARALANMIŞTIR	2018	Güneydoğu
6	B.Ü	ÇOCUK	B	Şırnak	İdil	15.09.2018	YARALANMIŞTIR	2018	Güneydoğu
7	Y.Ü	ÇOCUK	B	Şırnak	İdil	15.09.2018	YARALANMIŞTIR	2018	Güneydoğu
8	V.T	10	E	Muş	Merkez	24.05.2018	YARALANMIŞTIR	2018	Doğu Anadolu
9	H.İ.K	14	E	Kilis	Merkez	21.05.2018	YARALANMIŞTIR	2018	Güneydoğu
10	S.K	4	E	Şırnak	Silopi	07.04.2018	YARALANMIŞTIR	2018	Güneydoğu
11	S.A	10	B	Şırnak	Cizre	25.01.2018	YARALANMIŞTIR	2018	Güneydoğu

	Ad-Soyad	Yaş	Cinsiyet	Şehir	İlçe	Açık Tarih	Ölü-Yaralı	Yıl	Bölge
12	R.C	8	K	Şırnak	Cizre	22.11.2017	YARALANMIŞTIR	2017	Güneydoğu
13	M.Ş. B	17	E	Mardin	Nusaybin	09.06.2017	YARALANMIŞTIR	2017	Güneydoğu
14	İSİMSİZ	ÇOCUK	B	Hakkari	Merkez	04.05.2016	YARALANMIŞTIR	2016	Doğu Anadolu
15	S.A	10	K	Mardin	Nusaybin	19.02.2016	YARALANMIŞTIR	2016	Güneydoğu
16	K.O	15	E	Hakkari	Yüksekova	23.05.2015	YARALANMIŞTIR	2015	Doğu Anadolu
17	İSİMSİZ	ÇOCUK	B	Hakkari	Merkez	04.05.2015	YARALANMIŞTIR	2016	Doğu Anadolu
18	S.D	ÇOCUK	K	Mardin	Nusaybin	09.01.2015	YARALANMIŞTIR	2015	Güneydoğu
19	E.K	7	E	Diyarbakır	Merkez	02.09.2014	YARALANMIŞTIR	2014	Güneydoğu
20	A.O	12	B	Van	Merkez	08.04.2014	YARALANMIŞTIR	2014	Doğu Anadolu
21	İSİMSİZ	ÇOCUK	B	Şanlıurfa	Merkez	2014	YARALANMIŞTIR	2014	Güneydoğu
22	İSİMSİZ	ÇOCUK	B	Şırnak	Cizre	2014	YARALANMIŞTIR	2014	Güneydoğu
23	F.T	5	B	Şanlıurfa	Suruç	2014	YARALANMIŞTIR	2014	Güneydoğu
24	M.K.B	16	B	Diyarbakır	Merkez	23.10.2013	YARALANMIŞTIR	2013	Güneydoğu
25	A.Ö	4	B	Diyarbakır	Merkez	13.05.2013	YARALANMIŞTIR	2013	Güneydoğu
26	M.B	17	K	Hakkari	Yüksekova	25.02.2013	YARALANMIŞTIR	2013	Doğu Anadolu
27	M.İ	8	E	Hakkari	Merkez	23.08.2012	YARALANMIŞTIR	2012	Doğu Anadolu

KIZ: K ERKEK: E BELİRLENEMEYEN: B

Türkiye’de uzun bir süredir devam eden zırhlı araç çarpması sonucu yaralanma ya da ölümler ile zırhlı araçlardan çıkan ateş sonucu çocukların ölüm ve yaralanma durumları özellikle 2015 yılı sonrası kent merkezlerindeki çatışmalı durumlar ve OHAL süreci ile güvenliği önceleyen devlet politikaları nedeniyle artış göstermektedir. 5 numaralı grafikte de görüleceği üzere 2016-2018 yılları arasında dramatik bir biçimde ölüm ve yaralanma sayılarında artış görülmüştür. Raporda incelenen 11 yıllık dönemde zırhlı araçların sebep olduğu ölüm ve yaralanmalı durumların sayısı en az 49’dur. Bu olayların %52’si devletin güvenlik odaklı politikalarının arttığı 2016- 2018 yılları arasında meydana gelmiştir.

Zırhlı araç çarpması veya zırhlı araçtan açılan ateş sonucu yaralanan çocukların sayısının yüksek olduğu Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi göz önünde bulundurulduğunda sokakların darlığı, kentsel yapılaşmaların buna uygun olmaması gibi nedenlerle şehir içinde bulunmaması gereken ve travmatik bir araç olan zırhlı araç kolluk kuvvetlerince şehir içi aracı gibi kullanılmaktadır.

Yönetmelik tarafından da düzenlendiği üzere zırhlı araçların kullanılması için sürücünün yeterlilik belgesine sahip olması ve bu araçların periyodik olarak tekniker tarafından kontrollerinin yapılması gerekmektedir. Ancak zırhlı araçların faaliyetleri sonucu yaşanan ihlallerin yoğun olduğu Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesinde bu araçları kullanan bazı kolluk kuvvetleri mensubu kişilerin yeterlilik sertifikalarının bulunmadığı ve araçların gerekli kontrollerinin yapılmadığı bilinmektedir. Bu durumda, gerek araç arızası gerek kullanıcının yetkin olmamasından kaynaklanan nedenlerle, zırhlı araçtan ateş açılması veya zırhlı aracın çarpması sonucu çocuklar yaşamını yitirmekte ve yaralanmaktadır.

Çocuklar, en temel ihtiyaçları ve haklarından biri olan oyun hakkını kullanırken şehir içlerinde kontrolsüz bir biçimde hareket ettiği görülen zırhlı araçların etkilerine maruz kalmaktadır. Bu etkiler sonucu çocukların oyun ve sağlıklı bir çevrede yaşam hakları ihlal edilmekte; çocuklar yaralanmakta veya zırhlı aracın yarattığı psikolojik travmalarla yaşamak zorunda kalmaktadır.

MAYIN VE ÇATIŞMA-SAVAŞ ATIKLARINDAN

KAYNAKLANAN ÇOCUK HAKKI İHLALLERİ

Mayın ve Çatışma - Savaş Atığı

Kaynaklı Hak İhlalleri

Mayınlı bölgeler ve çatışma-savaş atıklarının bulunduğu diğer alanlar, çocukların sağlıklı bir çevrede yaşama, gelişme ve oyun oynama haklarının önündeki en büyük engellerden biridir. Çocukların sağlıklı bir şekilde gelişimi için gerekli olan "oyun" faaliyeti sırasında mayınlar ve çatışma-savaş atıkları yüzünden çocukların yaşam hakkı ihlal edilmekte veya çocuklar kalıcı olarak sakatlanmaktadır. Çevre, gelişme ve yaşam hakkı devletlerin çocuklara dönük hem pozitif hem de negatif yükümlülüğü altında olan haklardır.

Genellikle kırsalda yaşayan çocukların yaşam alanlarının mayınlı bölgelerle iç içe olması ve bu bölgelerin mayından temizlenmesi nedeniyle bu hakların bizzat devletlerin eliyle ihlal edildiği görülmektedir.

Dünyada büyüyen mayın problemine karşı; anti-personel mayınlarının kullanılması, stoklanması, üretilmesi ve transferinin yasaklanması ve imhasına dair olan Ottawa Antlaşması 1 Mart 1999 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Antlaşma 131 ülke tarafından onaylanmış ve 146 ülke tarafından imzalanmıştır. 2003 yılında antlaşmaya taraf olup 2004 yılında imzacı olan Türkiye, Sözleşme gereği 2014 yılına kadar topraklarındaki mayınları temizleme ve mağdurlara destek sağlamayı taahhüt etmiştir. Ne var ki 2014 yılına kadar mayınların imhasını gerçekleştiremeyen Türkiye ek süre talep ederek mayınların imha sürecini Mart 2022 tarihine ertelemiştir. Ancak geline aşamada ek süreye rağmen mayınların temizlenme işlemi gerçekleştirilmemiş olup, bu konuda yürütülen herhangi bir çalışma olup olmadığı hususunda kamuoyunun bilgisi bulunmamaktadır.

Sınır bölgelerindeki, sınır güvenliği değişimi kaynaklı temizlik yapılması ise AB destekli proje faaliyetleri kapsamında ya da 5903 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Devleti İle Suriye Arap Cumhuriyeti Devleti Arasındaki Kara Sınırı Boyunca Yapılacak Mayın Temizleme Faaliyetleri İle İhale İşlemleri Hakkında Kanun kapsamında yapılmıştır. İnsan hakları temelli bir bakış açısı ile yürütülmesi gereken mayın imha süreci "ihale işlemi" ya da "proje" kapsamına indirgenmiş ve bu kapsamda bile temizleme faaliyeti tamamlanmamıştır.

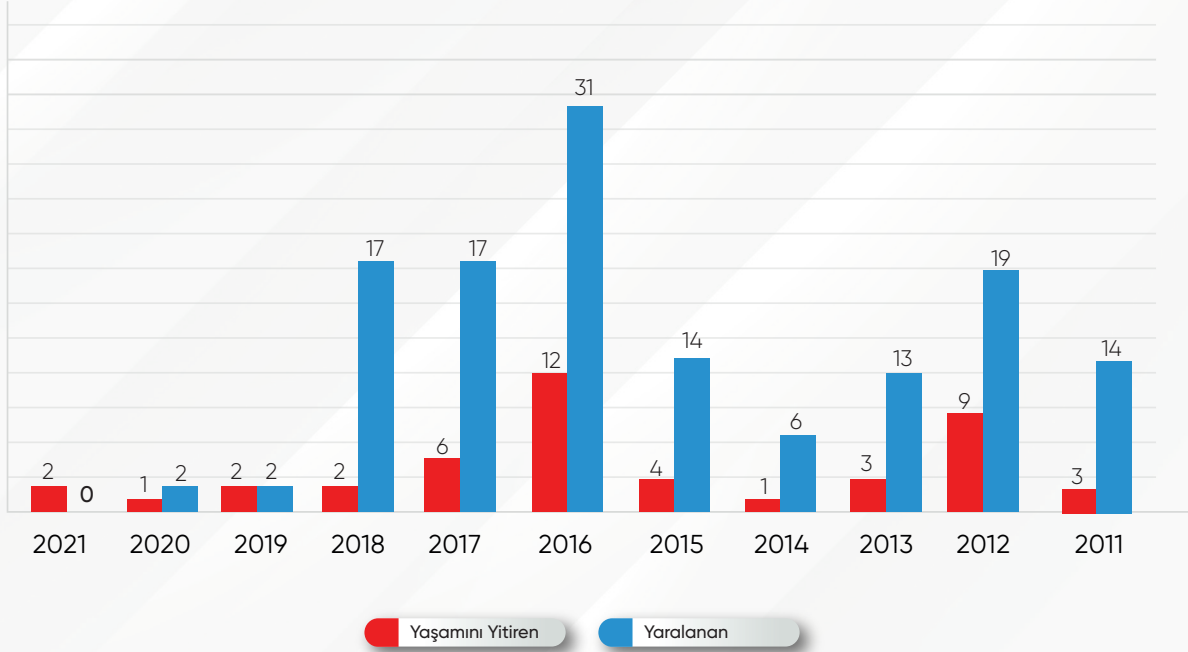
Kara Mayınları İzleme Örgütü'nün 2018 yılında sunmuş olduğu rapordaki verilere göre; sınırları içerisinde 100 km²'den fazla mayınlı alan olan 10 ülkeden biri Türkiye olup diğer ülkeler de Afganistan, Irak ve Yemen'dir. Yine son verilere göre Türkiye sınırları içerisinde en az 900 bine yakın gömülü mayın bulunmaktadır. Gömülü mayınlar ile birlikte Türkiye sınırları içerisinde bulunan çatışma-savaş atıkları da çocuklar için tehlike oluşturmaktadır. Evlerinin, okullarının ve oyun alanlarının kısaca yaşam alanlarının etrafında bulunan ve çocuklar için ne olduğu bilinmeyen cisimler olan çatışma-savaş atıkları sebebiyle yaşamını yitiren, yaralanan ve uzuv kaybı yaşayan çocuklar bulunmaktadır. Bu çatışma-savaş atıkları ile temas etme halinin altında genellikle merak duygusu ve oyuna elverişli birer eşya oldukları düşüncesi yatmaktadır.

Yine 1 numaralı grafikte de görüleceği üzere OHAL süreci ve sonrasına ilişkin 2015-2018 yılları arasında ölüm ve yaralanma oranlarındaki ciddi artışlar savaş ve çatışmalı dönemlerden en fazla etkilenen grubun çocuklar olduğunu gözler önüne sermektedir.

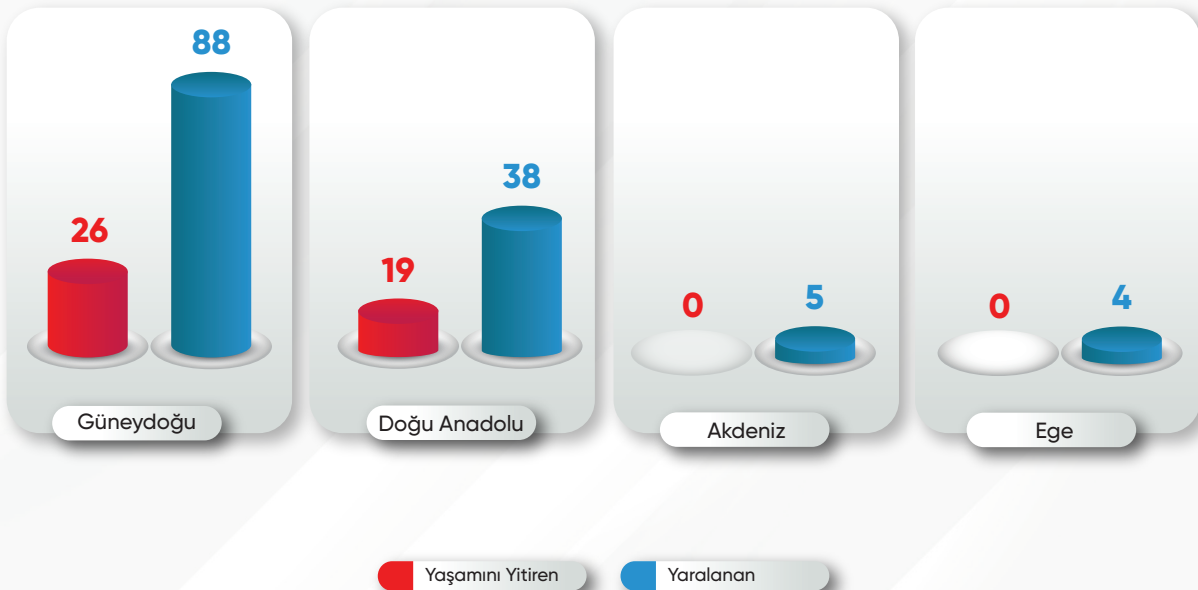
Sınırları içerisinde en az 900 bine yakın gömülü mayın bulunan ve yine çocukların yaşam alanlarında çatışma-savaş atıkları barındıran Türkiye'de devlet, pozitif ve negatif yükümlülüklerine riayet etmemektedir. Devletin pozitif yükümlülüğü kapsamında; mayınlı bölgelerde işaretleme çalışmaları yapmak, mayınlı bölgeleri sivil geçişine kapatmak ve özellikle mayın riskinin fazla olduğu kırsal bölgelerdeki okullarda çocuklara konu hakkında bilgilendirici eğitimler vermekle yükümlüdür.

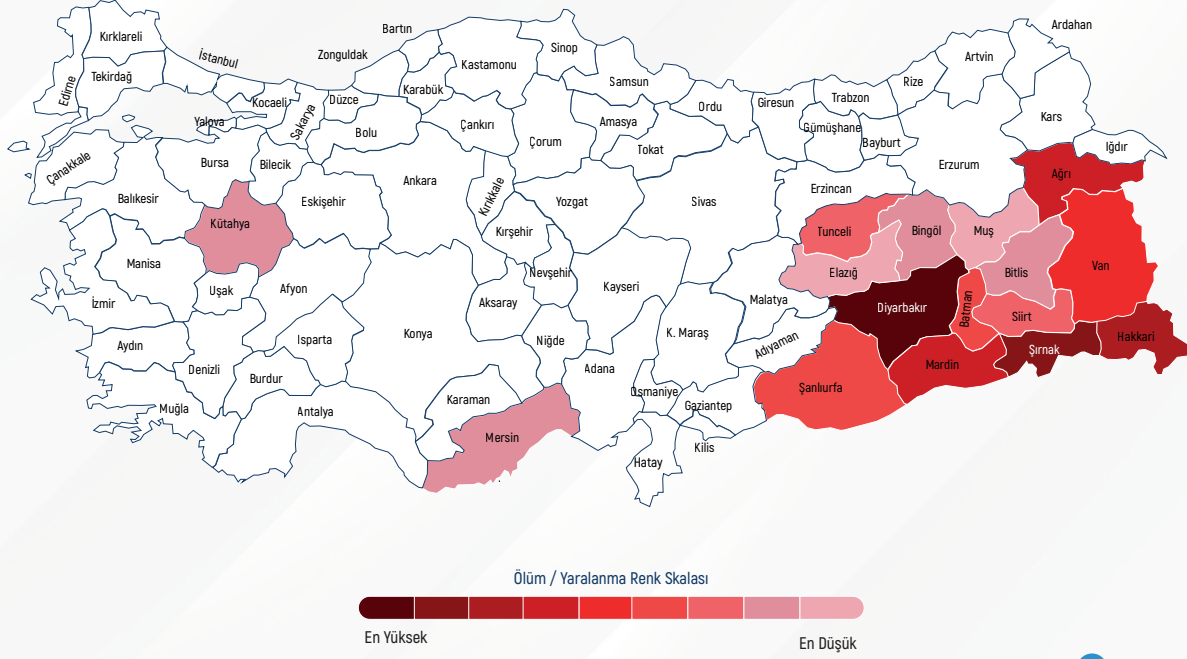
Mayın ve Çatışma - Savaş Atığı Kaynaklı Hak İhlalleri (Yıllara Göre)

Mayın ve Çatışma - Savaş Atığı Kaynaklı Hak İhlalleri (Ölüm/ Yaralanma)

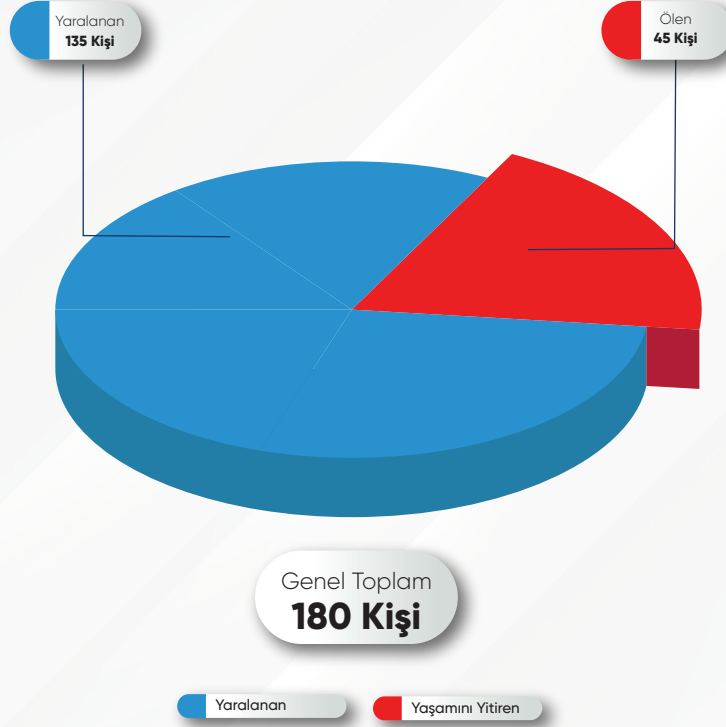
Mayın ve Çatışma - Savaş Atığı Kaynaklı Hak İhlalleri (Ölüm/Yaralanma Haritası)

Mayın ve Çatışma - Savaş Atığı Kaynaklı Hak İhlalleri (Ölüm/ Yaralanma)

Mayın ve Çatışma - Savaş Atığı Kaynaklı Hak İhlalleri (Ölüm/Yaralanma)

Mayın ve Çatışma - Savaş Atığı Kaynaklı Yaşamını Yitirenler

	Ad-Soyad	Yaş	Cinsiyet	Şehir	İlçe	Açık Tarih	Ölü-Yaralı	Yıl	Bölge
1	YUSUF ATA	14	E	Şırnak	Uludere	21.03.2021	YAŞAMINI YİTİRMİŞTİR	2021	Güneydoğu
2	CANER SAK	16	E	Şırnak	Uludere	21.03.2021	YAŞAMINI YİTİRMİŞTİR	2021	Güneydoğu
3	Yusuf YILDIRAK	11	E	Diyarbakır	Lice	31.03.2020	YAŞAMINI YİTİRMİŞTİR	2020	Güneydoğu
4	AYAZ GÜLÜOĞLU	8	E	Tunceli	Ovacık	15.07.2019	YAŞAMINI YİTİRMİŞTİR	2019	Doğu Anadolu
5	NUPELDA GÜLÜOĞLU	4	K	Tunceli	Ovacık	15.07.2019	YAŞAMINI YİTİRMİŞTİR	2019	Doğu Anadolu
6	HOGİR KAYRAN	11	E	Mardin	Nusaybin	12.05.2018	YAŞAMINI YİTİRMİŞTİR	2018	Güneydoğu
7	BERAT OKTAY	10	E	Hakkari	Yüksekova	10.03.2018	YAŞAMINI YİTİRMİŞTİR	2018	Doğu Anadolu
8	UMUT KOZAY	5	E	Hakkari	Yüksekova	30.09.2017	YAŞAMINI YİTİRMİŞTİR	2017	Doğu Anadolu
9	MUHAMMED AÇIKÇA	12	E	Siirt	Şirvan	08.04.2017	YAŞAMINI YİTİRMİŞTİR	2017	Güneydoğu
10	KADİR AÇIKÇA	9	E	Siirt	Şirvan	08.04.2017	YAŞAMINI YİTİRMİŞTİR	2017	Güneydoğu
11	HAVİN GÜNEŞ	2	K	Mardin	Nusaybin	30.03.2017	YAŞAMINI YİTİRMİŞTİR	2017	Güneydoğu
12	FATİH GÜNEŞ	5	E	Mardin	Nusaybin	30.03.2017	YAŞAMINI YİTİRMİŞTİR	2017	Güneydoğu
13	SIDIKA TOPRAK	5	K	Hakkari	Şemdinli	09.01.2017	YAŞAMINI YİTİRMİŞTİR	2017	Doğu Anadolu

	Ad-Soyad	Yaş	Cinsiyet	Şehir	İlçe	Açık Tarih	Ölü-Yaralı	Yıl	Bölge
14	isimsiz	7Çocuk	B	Şırnak	Merkez	05.11.2016	YAŞAMINI YİTİRMİŞTİR	2016	Güneydoğu
15	isimsiz	Çocuk	B	Şırnak	Merkez	05.11.2016	YAŞAMINI YİTİRMİŞTİR	2016	Güneydoğu
16	KADRİ BARAK	14	E	Mardin	Nusaybin	18.10.2016	YAŞAMINI YİTİRMİŞTİR	2016	Güneydoğu
17	UMUT AYVALIK	10	E	Hakkari	yüksekova	11.10.2016	YAŞAMINI YİTİRMİŞTİR	2016	Doğu Anadolu
18	FEHİME KORKMAZ	12	K	Mardin	Nusaybin	23.08.2016	YAŞAMINI YİTİRMİŞTİR	2016	Güneydoğu
19	FETTAH ERDEM	15	E	Ağrı	Diyadin	09.07.2016	YAŞAMINI YİTİRMİŞTİR	2016	Doğu Anadolu
20	ERKAN ÖLMEZ	17	E	Hakkari	Çukurca	27.06.2016	YAŞAMINI YİTİRMİŞTİR	2016	Doğu Anadolu
21	ENES ERDEM	10	E	Şırnak	Silopi	15.05.2016	YAŞAMINI YİTİRMİŞTİR	2016	Güneydoğu
22	MÜSLÜM İLHAN	8	E	Şırnak	İdil	07.05.2016	YAŞAMINI YİTİRMİŞTİR	2016	Güneydoğu
23	HİDAYET TEK	4	E	Şırnak	İdil	13.04.2016	YAŞAMINI YİTİRMİŞTİR	2016	Güneydoğu
24	HARUN ÇAĞLI	4	E	Şırnak	Cizre	31.03.2016	YAŞAMINI YİTİRMİŞTİR	2016	Güneydoğu
25	AYŞENUR GEÇİT	6	K	Şırnak	Cizre	31.03.2016	YAŞAMINI YİTİRMİŞTİR	2016	Güneydoğu
26	HASAN YILMAZ	9	E	Diyarbakır	Silvan	08.10.2015	YAŞAMINI YİTİRMİŞTİR	2015	Güneydoğu
27	Tahsin Uray	9	E	Mardin	Kızıltepe	12.09.2015	YAŞAMINI YİTİRMİŞTİR	2015	Güneydoğu
28	ENSAR YILDIRIM	9	E	Elazığ	Palu	13.06.2015	YAŞAMINI YİTİRMİŞTİR	2015	Güneydoğu
29	ECRİN YILDIRIM	3	K	Elazığ	Palu	13.06.2015	YAŞAMINI YİTİRMİŞTİR	2015	Güneydoğu
30	MAZHAR MAHMUD	7	E	Şanlıurfa	Suruç	24.09.2014	YAŞAMINI YİTİRMİŞTİR	2014	Güneydoğu
31	BEHZAT ÖZER	14	E	Hakkari	Şemdinli	29.10.2013	YAŞAMINI YİTİRMİŞTİR	2013	Doğu Anadolu
32	MUĞDAT ÇAVMAK	14	E	Hakkari	Yüksekova	24.05.2013	YAŞAMINI YİTİRMİŞTİR	2013	Doğu Anadolu
33	RAMAZAN YILDIZ	11	E	Şırnak	Güçlökona	10.04.2013	YAŞAMINI YİTİRMİŞTİR	2013	Güneydoğu
34	SAMİ AKTİ	13	E	Van	Çaldıran	27.09.2012	YAŞAMINI YİTİRMİŞTİR	2012	Doğu Anadolu
35	SELAMİ AKTİ	9	E	Van	Çaldıran	27.09.2012	YAŞAMINI YİTİRMİŞTİR	2012	Doğu Anadolu
36	RAMAZAN KIZILGÖZ	14	E	Bingöl	Yayladere	12.09.2012	YAŞAMINI YİTİRMİŞTİR	2012	Doğu Anadolu
37	SERAY YAVUZ	8	K	Muş	Kızılağaç	06.09.2012	YAŞAMINI YİTİRMİŞTİR	2012	Doğu Anadolu
38	İSİMSİZ	Çocuk	B	Mardin	Kızıltepe	30.08.2012	YAŞAMINI YİTİRMİŞTİR	2012	Güneydoğu
39	İSİMSİZ	Çocuk	B	Mardin	Kızıltepe	30.08.2012	YAŞAMINI YİTİRMİŞTİR	2012	Güneydoğu
40	ERTAN DİLAVER	14	E	Ağrı	Doğubayazıt	12.07.2012	YAŞAMINI YİTİRMİŞTİR	2012	Doğu Anadolu
41	ŞABAN ARSLAN	12	E	Hakkari	Çukurca	21.06.2012	YAŞAMINI YİTİRMİŞTİR	2012	Doğu Anadolu
42	ŞÜKRÜ ERDOĞAN	13	E	Bitlis	Hizan	04.04.2012	YAŞAMINI YİTİRMİŞTİR	2012	Doğu Anadolu
43	UMUT PETEKKAYA	15	E	Diyarbakır	Çermik	07.06.2011	YAŞAMINI YİTİRMİŞTİR	2011	Güneydoğu
44	MURAT POLAT	17	E	Van	Erciş	05.05.2011	YAŞAMINI YİTİRMİŞTİR	2011	Doğu Anadolu
45	BARAN ÖZYOLCU	8	E	Ağrı	Patnos	16.04.2011	YAŞAMINI YİTİRMİŞTİR	2011	Doğu Anadolu

KIZ: K ERKEK: E BELİRLENEMEYEN: B

Mayın ve Çatışma - Savaş Atığı

Kaynaklı Yaralananlar

	Ad-Soyad	Yaş	Cinsiyet	Şehir	İlçe	Açık Tarih	Ölü-Yaralı	Yıl	Bölge
1	Y.A	12	E	Hakkari	Yüksekova	26.08.2020	YARALANMIŞTIR	2020	Güneydoğu
2	Ö.I	15	E	Şırnak	İdil	04.08.2020	YARALANMIŞTIR	2020	Güneydoğu
3	A.S	14	E	Mardin	Kızıltepe	03.09.2019	YARALANMIŞTIR	2019	Güneydoğu
4	İ.K	13	E	Siirt	Eruh	05.07.2019	YARALANMIŞTIR	2019	Güneydoğu
5	H.D	Çocuk	B	Mersin	Erdemli	22.12.2018	YARALANMIŞTIR	2018	Akdeniz
6	Y.D	Çocuk	B	Mersin	Erdemli	22.12.2018	YARALANMIŞTIR	2018	Akdeniz
7	C.D	Çocuk	B	Mersin	Erdemli	22.12.2018	YARALANMIŞTIR	2018	Akdeniz
8	S.T	Çocuk	B	Mersin	Erdemli	22.12.2018	YARALANMIŞTIR	2018	Akdeniz
9	M.R	Çocuk	B	Mersin	Erdemli	22.12.2018	YARALANMIŞTIR	2018	Akdeniz
10	H.D	12	B	Batman	Merkez	14.08.2018	YARALANMIŞTIR	2018	Güneydoğu
11	E.D	11	B	Batman	Merkez	14.08.2018	YARALANMIŞTIR	2018	Güneydoğu
12	M.D	6	B	Batman	Merkez	14.08.2018	YARALANMIŞTIR	2018	Güneydoğu
13	S.D	5	B	Batman	Merkez	14.08.2018	YARALANMIŞTIR	2018	Güneydoğu
14	E.N	16	E	Kütahya	Tavşanlı	16.07.2018	YARALANMIŞTIR	2018	Ege
15	Ö.F.D	16	E	Kütahya	Tavşanlı	16.07.2018	YARALANMIŞTIR	2018	Ege
16	H.Y	13	E	Kütahya	Tavşanlı	16.07.2018	YARALANMIŞTIR	2018	Ege
17	H.G	9	E	Kütahya	Tavşanlı	16.07.2018	YARALANMIŞTIR	2018	Ege
18	E.B	12	K	Şanlıurfa	Akçakale	04.07.2018	YARALANMIŞTIR	2018	Güneydoğu
19	A.B	15	E	Şanlıurfa	Akçakale	04.07.2018	YARALANMIŞTIR	2018	Güneydoğu
20	isimsiz	Çocuk	B	Diyarbakır	Sur	19.02.2018	YARALANMIŞTIR	2018	Güneydoğu
21	İSİMSİZ	Çocuk	B	Diyarbakır	Sur	19.02.2018	YARALANMIŞTIR	2018	Güneydoğu
22	N.Y	Çocuk	B	Mardin	Nusaybin	04.11.2017	YARALANMIŞTIR	2017	Güneydoğu
23	Y.Y	Çocuk	B	Mardin	Nusaybin	04.11.2017	YARALANMIŞTIR	2017	Güneydoğu
24	Ö.Y	Çocuk	B	Mardin	Nusaybin	04.11.2017	YARALANMIŞTIR	2017	Güneydoğu
25	E.K	Çocuk	B	Hakkari	Yüksekova	30.09.2017	YARALANMIŞTIR	2017	Doğu Anadolu
26	K.A	9	B	Şırnak	Cizre	19.07.2017	YARALANMIŞTIR	2017	Güneydoğu
27	E.Ç	10	B	Hakkari	Yüksekova	01.07.2017	YARALANMIŞTIR	2017	Doğu Anadolu
28	E.B	10	B	Hakkari	Yüksekova	01.07.2017	YARALANMIŞTIR	2017	Doğu Anadolu
29	R.K	Çocuk	B	Tunceli	Pertek	25.04.2017	YARALANMIŞTIR	2017	Doğu Anadolu
30	T.K	Çocuk	B	Tunceli	Pertek	25.04.2017	YARALANMIŞTIR	2017	Doğu Anadolu
31	E.B	10	B	Şırnak	Şırnak	20.04.2017	YARALANMIŞTIR	2017	Güneydoğu
32	M.B	11	B	Şırnak	Şırnak	20.04.2017	YARALANMIŞTIR	2017	Güneydoğu
33	H.A	12	B	Şırnak	Şırnak	20.04.2017	YARALANMIŞTIR	2017	Güneydoğu
34	C.K	11	B	Şırnak	Şırnak	20.04.2017	YARALANMIŞTIR	2017	Güneydoğu
35	Y.M	12	B	Mardin	Nusaybin	25.01.2017	YARALANMIŞTIR	2017	Güneydoğu
36	M.M	6	B	Mardin	Nusaybin	25.01.2017	YARALANMIŞTIR	2017	Güneydoğu
37	E.B	Çocuk	B	Şırnak	Şırnak	22.01.2017	YARALANMIŞTIR	2017	Güneydoğu
38	V.B	Çocuk	B	Şırnak	Şırnak	22.01.2017	YARALANMIŞTIR	2017	Güneydoğu
39	M.A	12	E	Mardin	Dargeçit	30.12.2016	YARALANMIŞTIR	2016	Güneydoğu
40	A.Ş	8	B	Diyarbakır	Silvan	06.12.2016	YARALANMIŞTIR	2016	Güneydoğu
41	M.İ	13	B	Diyarbakır	Sur	04.12.2016	YARALANMIŞTIR	2016	Güneydoğu
42	Ş.A	11	B	Diyarbakır	Sur	04.12.2016	YARALANMIŞTIR	2016	Güneydoğu
43	isimsiz	Çocuk	B	Şırnak	Merkez	05.11.2016	YARALANMIŞTIR	2016	Güneydoğu

	Ad-Soyad	Yaş	Cinsiyet	Şehir	İlçe	Açık Tarih	Ölü-Yaralı	Yıl	Bölge
44	isimsiz	Çocuk	B	Şırnak	Merkez	05.11.2016	YARALANMIŞTIR	2016	Güneydoğu
45	isimsiz	Çocuk	B	Şırnak	Merkez	05.11.2016	YARALANMIŞTIR	2016	Güneydoğu
46	isimsiz	Çocuk	B	Şırnak	Merkez	05.11.2016	YARALANMIŞTIR	2016	Güneydoğu
47	H.A	8	E	Hakkari	yüksekova	11.10.2016	YARALANMIŞTIR	2016	Doğu Anadolu
48	H.A	10	K	Hakkari	yüksekova	11.10.2016	YARALANMIŞTIR	2016	Doğu Anadolu
49	D.K	13	B	Mardin	Nusaybin	23.08.2016	YARALANMIŞTIR	2016	Güneydoğu
50	E.K		B	Mardin	Nusaybin	23.08.2016	YARALANMIŞTIR	2016	Güneydoğu
51	Y.T	11	E	Mardin	Nusaybin	16.08.2016	YARALANMIŞTIR	2016	Güneydoğu
52	A.D	7	E	Mardin	Nusaybin	16.08.2016	YARALANMIŞTIR	2016	Güneydoğu
53	E.Ç	10	E	Mardin	Nusaybin	16.08.2016	YARALANMIŞTIR	2016	Güneydoğu
54	B.D	11	E	Mardin	Nusaybin	16.08.2016	YARALANMIŞTIR	2016	Güneydoğu
55	S.Ç	16	E	Ağrı	Diyadin	09.07.2016	YARALANMIŞTIR	2016	Doğu Anadolu
56	R.Ö	4	B	Diyarbakır	Lice	06.07.2016	YARALANMIŞTIR	2016	Güneydoğu
57	A.Ö	9	B	Diyarbakır	Lice	06.07.2016	YARALANMIŞTIR	2016	Güneydoğu
58	Y.Ö	13	B	Diyarbakır	Lice	06.07.2016	YARALANMIŞTIR	2016	Güneydoğu
59	S.Y	14	E	Hakkari	Çukurca	27.06.2016	YARALANMIŞTIR	2016	Doğu Anadolu
60	X.X	15	B	Hakkari	Yüksekova	16.06.2016	YARALANMIŞTIR	2016	Doğu Anadolu
61	R.D	10	E	Diyarbakır	Yenişehir	19.05.2016	YARALANMIŞTIR	2016	Güneydoğu
62	S.E	8	E	Şırnak	Silopi	15.05.2016	YARALANMIŞTIR	2016	Güneydoğu
63	K.K	2	E	Şırnak	Silopi	15.05.2016	YARALANMIŞTIR	2016	Güneydoğu
64	D.Ü	Çocuk	E	Şırnak	Silopi	15.05.2016	YARALANMIŞTIR	2016	Güneydoğu
65	A.A	5	B	Şırnak	Cizre	12.05.2016	YARALANMIŞTIR	2016	Güneydoğu
66	S.A	16	B	Van	Çaldıran	07.05.2016	YARALANMIŞTIR	2016	Doğu Anadolu
67	S.A	15	B	Van	Çaldıran	07.05.2016	YARALANMIŞTIR	2016	Doğu Anadolu
68	C.K	5	B	Diyarbakır	Bağlar	15.02.2016	YARALANMIŞTIR	2016	Güneydoğu
69	M.D	7	B	Diyarbakır	Bağlar	15.02.2016	YARALANMIŞTIR	2016	Güneydoğu
70	M.F	11	K	Hakkari	Şemdinli	08.11.2015	YARALANMIŞTIR	2015	Doğu Anadolu
71	S.F	11	E	Hakkari	Şemdinli	08.11.2015	YARALANMIŞTIR	2015	Doğu Anadolu
72	S.M	14	E	Bingöl	Merkez	20.10.2015	YARALANMIŞTIR	2015	Doğu Anadolu
73	H.M	15	E	Bingöl	Merkez	20.10.2015	YARALANMIŞTIR	2015	Doğu Anadolu
74	Ü.Y	Çocuk	E	Diyarbakır	Silvan	08.10.2015	YARALANMIŞTIR	2015	Güneydoğu
75	M.Y	Çocuk	E	Diyarbakır	Silvan	08.10.2015	YARALANMIŞTIR	2015	Güneydoğu
76	N.Y	Çocuk	E	Diyarbakır	Silvan	08.10.2015	YARALANMIŞTIR	2015	Güneydoğu
77	M.A.T	Çocuk	B	Diyarbakır	Sur	28.09.2015	YARALANMIŞTIR	2015	Güneydoğu
78	Y.T	Çocuk	B	Diyarbakır	Sur	28.09.2015	YARALANMIŞTIR	2015	Güneydoğu
79	S.K	Çocuk	B	Diyarbakır	Sur	28.09.2015	YARALANMIŞTIR	2015	Güneydoğu
80	A.K	Çocuk	B	Diyarbakır	Sur	28.09.2015	YARALANMIŞTIR	2015	Güneydoğu
81	Ş.S	Çocuk	B	Diyarbakır	Sur	28.09.2015	YARALANMIŞTIR	2015	Güneydoğu
82	R. Ş	9	E	Mardin	Kızıltepe	12.09.2015	YARALANMIŞTIR	2015	Güneydoğu
83	Y.Ş	13	B	Şırnak	Cizre	12.09.2015	YARALANMIŞTIR	2015	Güneydoğu
84	M.Ş	17	E	Şanlıurfa	Suruç	27.09.2014	YARALANMIŞTIR	2014	Güneydoğu
85	M.S	7	B	Hakkari	Şemdinli	01.07.2014	YARALANMIŞTIR	2014	Doğu Anadolu
86	C.Ş	5	E	Şanlıurfa	Merkez	28.04.2014	YARALANMIŞTIR	2014	Güneydoğu
87	M.K	9	E	Şanlıurfa	Merkez	28.04.2014	YARALANMIŞTIR	2014	Güneydoğu
88	L.Ç	12	K	Mardin	Nusaybin	23.02.2014	YARALANMIŞTIR	2014	Güneydoğu
89	Y.U	12	E	Şırnak	Güçlükonak	23.01.2014	YARALANMIŞTIR	2014	Güneydoğu

	Ad-Soyad	Yaş	Cinsiyet	Şehir	İlçe	Açık Tarih	Ölü-Yaralı	Yıl	Bölge
90	T.C	10	E	Hakkari	Şemdinli	29.10.2013	YARALANMIŞTIR	2013	Doğu Anadolu
91	D.E	13	B	Diyarbakır	Kayapınar	24.07.2013	YARALANMIŞTIR	2013	Güneydoğu
92	Y.Y	16	B	Diyarbakır	Bağlar	16.07.2013	YARALANMIŞTIR	2013	Güneydoğu
93	R.F	16	B	Diyarbakır	Bağlar	16.07.2013	YARALANMIŞTIR	2013	Güneydoğu
94	G.İ	Çocuk	B	Diyarbakır	Bağlar	16.07.2013	YARALANMIŞTIR	2013	Güneydoğu
95	E.İ	Çocuk	B	Diyarbakır	Bağlar	16.07.2013	YARALANMIŞTIR	2013	Güneydoğu
96	İ.K	17	E	Hakkari	Yüksekova	20.05.2013	YARALANMIŞTIR	2013	Doğu Anadolu
97	S.O	14	E	Diyarbakır	Merkez	12.05.2013	YARALANMIŞTIR	2013	Güneydoğu
98	Y.O	10	E	Diyarbakır	Merkez	12.05.2013	YARALANMIŞTIR	2013	Güneydoğu
99	İSİMSİZ	Çocuk	B	Diyarbakır	Merkez	12.05.2013	YARALANMIŞTIR	2013	Güneydoğu
100	İSİMSİZ	Çocuk	B	Diyarbakır	Merkez	12.05.2013	YARALANMIŞTIR	2013	Güneydoğu
101	İSİMSİZ	Çocuk	B	Diyarbakır	Merkez	12.05.2013	YARALANMIŞTIR	2013	Güneydoğu
102	M.Ç	15	E	Şırnak	Cizre	01.03.2013	YARALANMIŞTIR	2013	Güneydoğu
103	A.S	12	E	Ağrı	Doğubayazıt	02.12.2012	YARALANMIŞTIR	2012	Doğu Anadolu
104	İ.G	16	E	Diyarbakır	Dicle	09.11.2012	YARALANMIŞTIR	2012	Güneydoğu
105	M.K	10	E	Hakkari	Merkez	28.10.2012	YARALANMIŞTIR	2012	Doğu Anadolu
106	B.Y	5	B	Hakkari	Yüksekova	17.10.2012	YARALANMIŞTIR	2012	Doğu Anadolu
107	H.Y	7	B	Hakkari	Yüksekova	17.10.2012	YARALANMIŞTIR	2012	Doğu Anadolu
108	Ö.D	17	E	Ağrı	Doğubayazıt	08.10.2012	YARALANMIŞTIR	2012	Doğu Anadolu
109	E.D	13	E	Ağrı	Doğubayazıt	08.10.2012	YARALANMIŞTIR	2012	Doğu Anadolu
110	C.K	13	B	Diyarbakır	Kulp	04.10.2012	YARALANMIŞTIR	2012	Güneydoğu
111	C.K	11	K	Bingöl	Yayladere	12.09.2012	YARALANMIŞTIR	2012	Doğu Anadolu
112	İSİMSİZ	Çocuk	B	Bitlis	Şexcıman	10.09.2012	YARALANMIŞTIR	2012	Doğu Anadolu
113	İSİMSİZ	Çocuk	B	Bitlis	Şexcıman	10.09.2012	YARALANMIŞTIR	2012	Doğu Anadolu
114	İSİMSİZ	Çocuk	B	Mardin	Kızıltepe	30.08.2012	YARALANMIŞTIR	2012	Güneydoğu
115	B.T	11	E	Diyarbakır	Bağlar	28.07.2012	YARALANMIŞTIR	2012	Güneydoğu
116	E.Ç	17	E	Diyarbakır	Bağlar	28.07.2012	YARALANMIŞTIR	2012	Güneydoğu
117	O.D	12	E	Van	Başkale	23.07.2012	YARALANMIŞTIR	2012	Doğu Anadolu
118	M.D	11	E	Van	Başkale	23.07.2012	YARALANMIŞTIR	2012	Doğu Anadolu
119	A.Y	12	E	Ağrı	Doğubayazıt	12.07.2012	YARALANMIŞTIR	2012	Doğu Anadolu
120	H.A	13	E	Hakkari	Çukurca	21.06.2012	YARALANMIŞTIR	2012	Doğu Anadolu
121	E.Ö	8	K	Bitlis	Hizan	04.04.2012	YARALANMIŞTIR	2012	Doğu Anadolu
122	İSİMSİZ	Çocuk	B	Şırnak	Cizre	19.11.2011	YARALANMIŞTIR	2011	Güneydoğu
123	İSİMSİZ	Çocuk	B	Şırnak	Cizre	19.11.2011	YARALANMIŞTIR	2011	Güneydoğu
124	A.K	11	E	Şırnak	Silopi	16.10.2011	YARALANMIŞTIR	2011	Güneydoğu
125	İ.E	11	E	Şırnak	Silopi	16.10.2011	YARALANMIŞTIR	2011	Güneydoğu
126	M.A	11	E	Diyarbakır	Merkez	11.07.2011	YARALANMIŞTIR	2011	Güneydoğu
127	M.S.K	10	E	Diyarbakır	Ergani	20.06.2011	YARALANMIŞTIR	2011	Güneydoğu
128	D.P	Çocuk	E	Diyarbakır	Çermik	07.06.2011	YARALANMIŞTIR	2011	Güneydoğu
129	İ.A	Çocuk	E	Diyarbakır	Çermik	07.06.2011	YARALANMIŞTIR	2011	Güneydoğu
130	A.A	12	B	Muş	Merkez	24.04.2011	YARALANMIŞTIR	2011	Doğu Anadolu
131	R.Ö	15	E	Bitlis	Hizan	22.04.2011	YARALANMIŞTIR	2011	Doğu Anadolu
132	M.D	10	E	Ağrı	Patnos	16.04.2011	YARALANMIŞTIR	2011	Doğu Anadolu
133	S.D	8	E	Ağrı	Patnos	16.04.2011	YARALANMIŞTIR	2011	Doğu Anadolu
134	M.E.Ş	8	E	Hakkari	Şemdinli	13.04.2011	YARALANMIŞTIR	2011	Doğu Anadolu
135	K.A	17	E	Siirt	Pervari	17.01.2011	YARALANMIŞTIR	2011	Güneydoğu

Mayın ve çatışma-savaş atıkları nedeniyle yaşamını yitiren veya yaralanan çocuklara ilişkin verilerden de anlaşılacağı üzere, mayınlar yoğunluklu olarak Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesinde bulunmakta ve bu bölgelerde yaşayan çocukların yaşam, vücut bütünlüğü, gelişim, oyun ve çevre haklarını ihlal etmektedir. Bu sebeplerle devlet, pozitif ve negatif yükümlülüklerine riayet ederek, ihalecilik veya Avrupa Birliği'nin mayın temizleme projeleri ile temizlenen sınırlar ile sınırlı kalmayarak, mayından arındırılmamış iç bölgeler de temizlenmelidir.

Mayın ve çatışma-savaş atıkları nedeniyle çocukların sağlıklı bir çevrede yaşama, gelişme ve oyun oynama gibi en temel hakları dahi ihlal edilmektedir. Mayınlı bölgelerin ve çatışma-savaş atıklarının, çocukların yaşam alanlarını daraltacak boyuta ulaşması ve çocukların sağlıklı bir çevrede yaşamasına engel olması nedeniyle, çocuklar oyun oynamak gibi temel haklarını kullanırken veya günlük faaliyetleri sırasında mayın patlamalarına ve çatışma-savaş atıklarının etkilerine maruz kalarak yaşamlarını yitirmekte, yaralanmakta veya uzuvlarını kaybederek sakatlanmaktadır.

Raporun bu bölümünde, rapora konu olan mayın, çatışma-savaş atığı ve zırhlı araçlardan kaynaklanan çocuk ölümleri ve takibi Diyarbakır Barosu Çocuk Hakları Merkezi tarafından da yapılan bazı dava dosyaları değerlendirilecek ve bu değerlendirmeler doğrultusunda yargının cezasızlık pratiği ve ayrımcılık yasağı ele alınacaktır.

TAKİP EDİLEN DAVA DOSYALARI VE DOSYALARA İLİŞKİN DEĞERLENDİRMELER

MUHAMMED VE FURKAN YILDIRIM

4 Mayıs 2017 tarihi, 00.29 saatlerinde Şırnak'ın Silopi ilçesi Karşıyaka mahallesinde bulunan bir siyasi partinin Silopi İlçe teşkilatına ait parti binasının korunmasında görevli polis memuru Ö.Y.'nin kullandığı panzer tipi zırhlı araç, aileye ait tek katlı betonarme evin salon kısmına çarpmıştır. Zırhlı aracın evin duvar ve kolonlarını yıkarak içeri girmesi sonucu o sırada salonda uyumakta olan Muhammed Yıldırım (7) ve Furkan Yıldırım (6) yaşamını yitirmiştir.

Kaza sonrasında İlçe Emniyet Müdürü S.E.'nin iddia edildiği üzere, vermiş olduğu talimat ile ilgili zırhlı araç olay yerinden götürülmüştür.

Olayın gerçekleştiği gece, çarptığı evden çıkarılarak TOKİ Polis Lojmanlarına götürülen zırhlı araç üzerinde makine, elektrik ve trafik bilirkişileri tarafından yapılan incelemelerde, araçta herhangi bir arıza bulunmadığı tespit edilmiştir. Bilirkişi raporunda ayrıca hakkında tutuklama tedbiri uygulanan sürücü Ö.Y.'nin zırhlı aracı kullanmak için gerekli olan sertifikaya sahip olmadığı ve zırhlı aracın durdurulamama sebebinin ise Ö.Y.'nin bilgi ve deneyim eksikliği olarak belirtilmiştir. Koruma Büro Amirliğinde görevli Ö.Y. şüpheli sıfatıyla alınan ifadesinde zırhlı araç kullanmak için herhangi bir eğitimden geçmediğini beyan etmiştir.

Dosya kapsamında alınan raporlarda; zırhlı araçta motor ve frenden kaynaklı hidrolik bir arıza bulunmadığı, zırhlı aracın fren ve direksiyon sisteminin sağlam olduğu, güvenlik sistemini kontrol eden yağ pompasının arızalı olmadığı, aracı kullanmayı bilen tecrübeli birinin aracı rahatlıkla durdurulabileceği belirtilmiştir.

Araç sürücüsünün panzer tipi zırhlı araçları kullanma ehliyetinin bulunmadığı, özel eğitim gerektiren motorlu sürücü belgesi sertifikası olmadan aracı kullandığı ve İdare ile araç sürücüsünün aynı oranda sorumlu olduğu ifade edilmiştir.

Keşif ile dosya arasına giren ve jandarma tarafından hazırlanan raporda ise eve çarpan panzer tipi araçların el freni olmadığından olayda asli kusurlu olanın panzer olduğu, aracı kullanan ve görevlendirmesini yapan polis memurlarının tali kusurlu olduğu belirtilmiştir.

19 Haziran 2019 tarihinde görülen karar duruşmasında, zırhlı aracın sürücüsü Ö.Y. hakkında "taksirle bir veya birden fazla kişinin ölümü ile birlikte bir veya birden fazla kişinin yaralanması" suçundan 2 yıl 6 ay hapis cezası verilmiştir. Ö.Y.'e verilen cezada 1/6 oranında indirimine giden mahkeme, cezayı 2 yıl 1 aya indirerek, 19 bin Türk Lirası olacak şekilde para cezasına çevirmiştir. Aynı suçlamayla yargılanan polis amiri M.M. hakkında ise, olay gerçekleştiğinde göreve başlama süresinin bir hafta olması ve sertifikasız polis memurlarını zırhlı araçta görevlendirmenin süregelen bir uygulama olması gerekçeleriyle beraat kararı verilmiştir.

• DEĞERLENDİRME

Failin kolluk görevlisi olduğu dosyalarda etkin bir soruşturma yürütülmemekte, bu dosyalarda kolluk tarafından düzenlenen tutanak ve raporların faili korumaya yönelik hazırlandığı görülmektedir. Bu belgelerin denetiminin etkili olmaması mağdur aleyhine sonuç doğurmakta ve failin kamu görevlisi olduğu durumlarda kamu gücü kullanılarak delil karartma, aleyhe delil yaratma gibi durumlar söz konusu olmaktadır.

Örneğin, bu dosyada eve çarpan aracın olay yerinde incelemesi yapılmadan Emniyet Müdürü'nün talimatı ile çekilmesi bir delil karartma emsalidir.

Dosya kapsamında alınan bilirkişi raporunda evinde uyuyan çocuklara kusur atfedilemediğinden, alışlagelen bir tutum olan maktul/mağdur 'un kusurlu bulunması hali bu dosyada tecelli etmemiştir. Bu sebeple kolluk görevlisi olan failin korunması saikiyle eve çarpan zırhlı araç kusurlu bulunmuştur.

Kolluk görevlileri tarafından hazırlanan bilirkişi raporlarının faili korumasına karşın, makine ve elektrik alanında uzman bilirkişiler tarafından hazırlanan raporlarda fail tam kusurlu bulunmuştur. Eğitim almadan, sürücü belgesine sahip olmadan zırhlı araç kullanmak olası kastı işaret etmektedir. Ancak yargılamada fail hakkında daha az cezayı öngören taksirle insan öldürme suçundan ceza verilmiş ve bu ceza 19 bin TL adli para cezasına çevrilmiştir. Ceza hukuku bakımından kanunun açıkça suç saydığı eylemlerin uygun bir şekilde cezalandırılması failleri cesaretlendirmekte ve toplumun adalete olan güvenini sarsmaktadır.

EFE TEKTEKİN

5 yaşındaki Efe Tektekin, 11 Eylül 2019 günü Diyarbakır ili, Bağlar ilçesi, Emek caddesi üzerinde karşıdan karşıya geçerken polis memuru İ.A.'nın kullandığı zırhlı aracın çarpması sonucu tedavi için kaldırıldığı Dicle Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesi'nde olaydan iki gün sonra yaşamını yitirmiştir.

20 Ekim 2019 tarihinde Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından, şüpheli ve tanık anlatımları ile olay yeri tutanağı dikkate alınarak iddianame düzenlenmiştir. İddianame ile şüpheli hakkında "taksirle bir insanın ölümüne neden olma" suçunu düzenleyen Türk Ceza Kanunu'nun 85/1 maddesi kapsamında ceza talep edilmiştir.

11 Kasım 2019 tarihinde adliye bilirkişi listesinden bir polis memuru tarafından hazırlanan kusur incelemesi raporuna göre sanık sürücü İ.A. 'talî' kusurlu, Efe Tektekin'in ebeveynleri ise 'asli' kusurlu bulunmuştur.

Dosya kapsamında, 7 Temmuz tarihinde yapılan keşif tutanağına göre, adliye bilirkişi listesindeki bir polis memurundan kusur oranına dair bilirkişi raporu alınmıştır. Buna göre Efe Tektekin'in babası A.T., çocuğunu kollayıp gözetmediğinden 'asli' kusurlu, polis memuru İ.A. ise gerekli dikkat ve özeni göstermesi halinde kazayı önleyebileceği gerekçesiyle 'talî' kusurlu bulunmuştur.

14 Eylül 2021 günü ATK Trafik İhtisas Dairesi tarafından hazırlanan kusur raporu dosyaya sunulmuştur. Raporunda, "Kaza sonrası aracın 7.3 metre mesafede durduğu gözetildiğinde aracın mahal şartları üzerinde bir hızla seyretmediği, müteveffa yayanın park halindeki araçlar arasından görünürlüğü ve kendisine karşı önlem alınmasını kısıtlar bir şekilde aniden kaplamaya girdiği de birlikte değerlendirildiğinde sanık sürücüye kusur atfetmenin mümkün olmayacağı" şeklindeki kanaatle, Efe Tektekin'in yaşı nedeniyle davranış faktörlerinin olayın oluşumunda asli etken olduğu, sanık sürücü İ.A.'nın ise kusursuz olduğu sonucuna varılmıştır.

Son olarak, 2659 sayılı Adli Tıp Kurumu Kanununun 15/3 maddesi uyarınca İstanbul Adli Tıp Kurumuna müzekere yazılarak genişletilmiş uzmanlar heyetinden rapor düzenlenmesi istenilmiş olup yargılama devam etmektedir.

● DEĞERLENDİRME

Bu dosya kapsamında kolluk görevlileri tarafından hazırlanan bilirkişi raporlarının, fail olan kolluk görevlisini korumaya dönük hazırlandığı anlaşılmaktadır. Bilirkişinin tarafsız ve bağımsız olması gerekmesine karşın, yargılananın polis memuru olduğu durumlarda bilirkişilerin farklı meslek mensupları arasından seçilmesi, tarafsızlık ve bağımsızlığın sağlanması açısından önemlidir. Ancak bu yargılama kapsamında alınan bilirkişi raporu yargılanan ile aynı mesleğe mensup kişi tarafından rapor tanzim edilmesi, faili koruma refleksinin oluşabilmesine sebebiyet vermektedir. Yargılama sürecinde zırhlı araçta bulunan kameraların neden çalışmadığı, ne kadar süredir çalışmadığı ve bunun neden ihmal edildiği noktaları üzerinde durulmadığı, etkin bir yargı sürecinin işletilmediği görülmektedir. Aksine tüm bu durumların sanık lehine yorumlandığı ve sanık beyanlarının esas alındığı anlaşılmaktadır.

HELİN HASRET ŞEN

12 Ekim 2015 tarihinde, sokağa çıkma yasağının uygulandığı Diyarbakır'ın Sur ilçesinde annesi ile birlikte fırına gitmek üzere sokakta olan 12 yaşındaki Helin Hasret Şen'in, kobra tipi zırhlı araçtan açılan ateş sonucu yaşamını yitirdiği yargılama dosyasında belirtilmektedir. Helin Hasret Şen'in bedeni, zırhlı aracın bir süre aralıksız ateş etmeye devam etmesi nedeniyle bulunduğu yerden alınamamış, olaydan yaklaşık bir saat sonra Diyarbakır Selahaddin Eyyubi Devlet Hastanesi'ne kaldırılmıştır.

Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından olay hakkında soruşturma süreci başlatıldıktan kısa bir süre sonra dosya hakkında kısıtlama kararı verilmiştir. Sanık polis memuru A.E. hakkında İstanbul Valiliği İl Polis Disiplin Kurulu tarafından yürütülen idari soruşturma süreci 28 Eylül 2017 tarihinde sonuçlanmıştır. Sanık polis memuru A.E.'ye 2 yıl kıdem durdurma cezası verilmiştir.

4 yılı aşkın süre boyunca devam eden kısıtlılık kararının ardından düzenlenen 12 Aralık 2018 tarihli iddianame ile sanık polis memurunun "olası kastla öldürme" suçundan cezalandırılması istemiyle iddianame hazırlanmıştır. Ancak, iddianame "sevk maddelerindeki hata" nedeniyle Ceza Muhakemesi Kanunu Madde 174 uyarınca iade edilmiştir. Dosyanın iade edilmesinden yaklaşık bir yıl sonra 14 Ekim 2019 tarihinde bu defa "taksirle öldürme" suçundan iddianame düzenlenmiştir. İddianamenin gönderildiği Diyarbakır 8. Asliye Ceza Mahkemesi, sanığın eyleminin "olası kastla öldürme suçunu" oluşturduğu gerekçesiyle Ceza Muhakemesi Kanunu Madde 5 uyarınca görevsizlik kararı vermiştir. Görevsizlik kararının ardından, sanık polis memuru E. hakkında "taksirle insan öldürme suçu" kapsamında Diyarbakır 1. Ağır Ceza Mahkemesinde yargılama yapılmaya başlanmıştır.

Diyarbakır 1. Ağır Ceza Mahkemesi dosyanın 24 Eylül 2020 tarihli 3. celsesinde sanık hakkında soruşturma izni verilmesi talebiyle Diyarbakır Valiliğine müzekkere yazılmasına karar vererek 5442 Sayılı İl İdaresi Kanunu Madde 11/J-5, 4483 Sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkındaki Kanun Madde 2 ve devamı maddeleri uyarınca soruşturma izninin alınması gerektiği ifade edilmiş, 5271 Sayılı CMK'nın Madde 223/8 uyarınca yargılamanın durmasına karar vermiştir.

Diyarbakır Valiliği tarafından yapılan inceleme neticesinde soruşturma izni kararı verilmiş ve ilgili mahkemeye bildirimde bulunulmuştur. Diyarbakır 1. Ağır Ceza Mahkemesi tarafından soruşturma izni kararı üzerine, yargılamaya kalınan yerden devam edilmektedir.

● DEĞERLENDİRME

5271 sayılı CMK'nın 153/1. maddesi gereğince şüpheli ve müdafii açısından verilmesi gereken kısıtlama kararı, aynı yasanın 234. maddesine aykırı olarak mağdur ve vekilleri açısından uygulanmıştır. Kısıtlama kararı gereğince, savcılıkça yürütülen soruşturma dosyasına erişim engellenmiş, etkin bir yargısal sürece katılım hususunda mağdur taraf açısından dezavantajlı bir süreç yaşanmıştır. Bu kapsamda, 4 yıl süren soruşturma evresi, etkin olmayan ve usule aykırı bir şekilde yürütülmüştür. İki iddianame hazırlanmış, suç vasfı ve sevk maddelerinde usule aykırı işlemlerde bulunulmuştur. İlk iddianame iade edilirken, ikinci iddianame mahkeme tarafından kabul edilmiş, suç vasfı düzeltilerek görevsizlik kararı verilmiştir.

Bu durum, soruşturma sürecinin makul olmayan bir süre devam ettiğini, yargılamanın sürüncemede bırakılarak etkisiz kılınmak istenildiğini, iddianamelerdeki suç vasıflarının failin cezasız kılınmak istenildiğini göstermektedir.

Yerel mahkeme tarafından 3 yıla yakın bir süredir devam eden yargılama sürecinde, soruşturma izninin alınması ve diğer usulü eksikliklerin giderilmesi amacıyla yargılamaya devam olunmaktadır. Yargılamanın etkin ve gereğince yürütülmesi, failin suç vasfının doğru tespitiyle karar verilmesi gerekir.

Diyarbakır İlindeki Takipsizlik Dosyaları

Diyarbakır Barosu Çocuk Hakları Merkezi'nin bilgisi dahilindeki verilerden hareketle Diyarbakır ilinde zırhlı araç çarpması sebebiyle hakları ihlal edilen çocukların dosyalarını incelemek için gerçekleştirdiğimiz araştırmalar neticesinde ancak 4 dosyaya ulaşılmıştır.

E.K., R.D. ve M.A. isimli çocuklar zırhlı araç çarpması sonucu yaralanmıştır. Failler hakkında açılan soruşturma dosyalarında kovuşturmayla yer olmadığına dair karar verilmiştir. Yine E.Ç. de zırhlı araç çarpması sonucu yaralanmış ve fail hakkında açılan soruşturma dosyasında daimi arama kararı verilmiştir.

Dosyaları incelerken yaşanan en büyük sorunlardan biri, vatandaşlık numarasını bilmediğimiz çocukların yalnızca ad ve soyad bilgilerinden hareket ederek bu dosyalara erişememektir. Dosyaların arşivlere kaldırılmış olması ve bunların incelenmesi için görevli kalem memurlarının olumsuz yaklaşımlarına maruz kalınması ve dosya inceleme taleplerimizin hukuki dayanaktan yoksun bir şekilde reddedilmesi ise bir başka engel olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu taleplerimizin sözlü olarak reddedilmesi ise ret kararlarına karşı başvurulabilecek hukuki yollarının etkisiz kılınmasına sebep olmaktadır.

Cezasızlık Politikasına Dair

Cezasızlık kavramı; mevzuat veya uygulama nedeniyle soruşturma ya da kovuşturma açılmamasını, soruşturma ve kovuşturma süreçlerinin gerektiği gibi yürütülmemesini, bu süreçler sonucunda verilen hükmün adalet ile bağdaşmamasını veya infaz edilmemesini kısacası, insan hakları ihlalleri faillerinin cezadan bağışık tutulmasını ifade etmektedir. Siyasi iktidarların politik eğilimleri ile kamu görevlilerinin bu eğilim doğrultusundaki süregelen yaklaşımları cezasızlık pratiğinin belirleyici faktörlerindendir. Yargı erkinin bağımsız olamama sorunu da birlikte değerlendirildiğinde, ortaya çıkan pratik ile kamu görevlilerinin keyfi uygulamaları sonucunda meydana gelen insan hakları ihlallerinin meşru sayıldığı ve faillerin cezasızlık ile korunduğu görülmektedir.

Failin kolluk görevlisi olduğu yargılamalarda kovuşturma aşamasının yüzeyselliği cezasızlık pratiğinin bir başka yönü olarak karşımıza çıkmaktadır. Ceza yargılamasının asıl amacı olan maddi gerçeğin ortaya çıkarılması yönünde bir çabanın olmaması, katılan ve müşteki vekillerinin çoğu talebinin gerekçesiz bir şekilde reddedilmesi, dosya kapsamındaki iddiaların gerektiği kadar incelenmemesi, kolluk birimlerinden istenilen evrakların dosya arasına alınmaması, emir komuta zincirinde yer alan kişilerin sanık olarak dosyalara dahil edilmemesi gibi hususlar kovuşturma aşamasının yüzeyselliğine ilişkin tarafımızca tespit edilen sorunlardır.

Kamu görevlisi olan faillerin genelde herhangi bir disiplin soruşturmasına tabi tutulmaması ve görevlerine devam etmesi, ilgili kurumların mahkemeler tarafından yazılan müzekkereleri yanıtsız bırakması ve mahkemelere eksik veya yanlış cevaplar vermesi ilgili kamu kurumlarının çalışanlarını koruyan bir yaklaşım ile hareket ettiğini göstermekle birlikte, delil karartma ve delilleri yok etmenin de önünü açmakta ve netice itibarıyla cezasızlığa zemin hazırlayan bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yargı makamlarının yargılama esnasındaki pasif ve etkisiz eylemleri ile sanıklar hakkında tutuklama talep etmeme veya bu yöndeki talepleri reddetme hususları ise failleri korumak yönünde bir algıya sahip olduklarını göstermektedir.

Faillerin görevlerine devam etmeleri hali, delilleri karartma ihtimali yönünden bir tutuklanma gerekçesi olması gerekirken aksine savcılık makamınca tutuksuz olarak yargılanma talebinin gerekçesi olarak öne sürülmektedir. Ayrıca faillerin duruşmalardan varestede tutulmaları fail lehine yaklaşımın sonucu ve cezasızlık pratiğinin ise bir gereği olarak karşımıza çıkmaktadır.

Faillerin duruşmalarda mağdurları suçlamaya dönük savunmalar yaptıkları ve rahat tavırlar sergiledikleri görülmektedir. Faillerin duruşmalara katılmaması, duruşmada hazır bulunmayan failin sorgusunun yapılmasına neden olmakta ve bu durum yargılamanın sürüncemede kalmasına neden olmaktadır.

Bu durumlar bizlere yukarıda cezasızlığa zemin hazırladığını belirttiğimiz hususların; failleri güçlendirdiğini, faillerin kendilerini güvende hissetmelerini sağladığını ve gerçekleştirdikleri eylemlerin meşru olduğu düşüncesine sahip olduklarını göstermektedir.

Ayrımcılık Yasağına Dair

Ayrımcılık "bütün insanların haklara ve özgürlüklere eşit biçimde sahip olmalarını, bu haklardan eşit biçimde yararlanmalarını önleme amacı taşıyan ya da fiilen bu sonucu veren herhangi bir ayırım, dışlama, kısıtlama ya da tercih yapılmasıdır." Devletler, ulusal ve uluslararası mevzuat hükümleri gereği yetkisi altında yaşayan herkese, ilgili mevzuatların tanıdığı hakları herhangi bir ayırım gözetmeksizin sağlamak ve bu haklara saygı duymak ile yükümlüdür.

Anayasa'nın 10. Maddesine göre herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir. 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu da benzer bir şekilde çocuğun yarar ve esenliğinin gözetilmesini, çocuk ve ailesinin herhangi bir nedenle ayrımcılığa tabi tutulmamasını temel ilke edinmiştir. Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmenin temel ilkelerinden biri de ayrımcılık yasağıdır. Sözleşmenin 2. maddesinde düzenlenen ayrımcılık yapılmaması yönündeki ilke, sağlıklı bir çevrede yaşama hakkı ve çocuğun oyun hakkı açısından da önemlidir. Buna göre; "Taraflar Devletler, bu sözleşmede yazılı olan hakları kendi yetkileri altında bulunan her çocuğa, kendilerinin, anne-babalarının veya yasal vasilerinin sahip oldukları ırk, renk, cinsiyet, dil, siyasal ya da başka düşünceler, ulusal, etnik veya sosyal köken, mülkiyet, sakatlık, doğuş veya diğer statüler nedeniyle hiçbir ayırım gözetmeksizin tanırlar ve taahhüt ederler".

Devlet, çocuğu bir birey olarak ele alıp sağlıklı bir çevrede yaşama ve oyun hakkına saygı duymak, tüm çocuklara yaşlarına uygun ve eşit fırsatlar sunmak, çocuğun oyuna ulaşmasını sağlamakla yükümlüdür. Ayrımcılık yasağı kapsamında çatışmalı ortamlarda yaşayan çocukların, sağlıklı bir çevrede yaşama ve oyun hakkını engelleyici yargılarla mücadele etmeli, uygun oyun alanları inşa etmeli ve oyun hakkını kullanabilmeleri için uygun mekansal ve sosyal düzenlemeler getirmelidir. Çocuklara eşit fırsat sağlanması, yoksullar, engelliler, kız çocukları, tutuklular, tedavi altındakiler ve çatışmalı ortamlarda yaşayan gibi dezavantajlı çocukların bu haklara erişimlerinin desteklenmesi gerekmektedir.

Her çocuğun sağlıklı bir çevrede yaşama, gelişme ve oyun hakkı vardır. Ancak rapora ilişkin tablolarda da görüldüğü üzere özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesinde yaşayan çocukların yoğun hak ihlallerine maruz bırakılması tesadüf olmayıp devletin Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi açısından ayrımcılık yasağına riayet etmediğini göstermektedir. Çocuklar devlet eliyle gerçekleştirilen ayrımcı uygulamalara maruz bırakılmakta ve bu uygulamalar neticesinde sağlıklı bir çevrede yaşama, gelişme ve oyun hakları ihlal edilmektedir. Çocukların yaşadığı bölgelere, kimliklerine veya sosyo-kültürel durumlarına göre ayrımcılık yapılmaksızın; devlet, pozitif ve negatif yükümlülüklerine riayet etmeli, ayrımcılık temelinden gelen cezasızlık politikasından vazgeçmeli ve yargılamaların tarafsız ve bağımsız şekilde gerçekleşmesi sağlanmalıdır.

Ayrımcılık yasağına konu olan hak ihlalleri Türkiye'nin genelinde görülen ihlaller değil, ülkenin bir bölgesine özgülenmiş ihlallerdir. Mayın, çatışma-savaş atıkları ve zırhlı araçlardan kaynaklanan çocuk hakkı ihlalleri raporda belirtilen verilere göre, sistematik olarak özellikle çatışmalı süreçlerin yoğun olduğu Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinin illerinde meydana gelmektedir. Bu durum, ulusal ve uluslararası hukuk metinlerinde tanımlanmış olan ayrımcılık yasağının ihlali kapsamında değerlendirilmelidir. Ulusal ve uluslararası yargı kurumlarının ayrımcılık yasağı ihlalleri konusundaki yerleşik pasif uygulamaları sorunu derinleştirmektedir. Oysa ki idari makamların bir işlem tesis ederken veya tasarrufta bulunurken ayrımcılık yasağına özen göstermesi ve bu konuda koruyucu ve önleyici politikalar geliştirmesi gerekmektedir. Buna paralel olarak ulusal ve uluslararası yargı kurumlarının değerlendirmelerini yaparken ayrımcılık yasağını tüm boyutlarıyla ele alması gerekmektedir. Bölgesel koşulların göz ardı edilmesinin ve yargının pasif tutumunun başlı başına ayrımcılık yasağını ihlal ettiği görülmektedir.

ÖNERİLER

Devletin güvenlik politikalarının bir sonucu olarak, zırhlı araç, mayın ve çatışma-savaş atığından kaynaklanan ölüm ve yaralanma olayları artırmıştır;

- 1-** Devlet Ottawa Sözleşmesi ile taahhüt ettiği mayın temizleme yükümlülüğünü ivedilikle yerine getirmelidir.
- 2-** Mayın temizlemeye ilişkin yapılacak yasal düzenlemeler ve uygulamalar, mayının bir çevre ve insan hakları ihlali sorunu olduğu kabulüyle gerçekleştirilmeli, bu sorun bir ihale ve arazi ıslahı sorununa indirgenmemelidir.
- 3-** Mayın temizleme işlemleri planlı, ivedi ve kamuoyunun bilgisine ve denetime açık bir süreçte yayılması gerekir.
- 4-** Mayın temizleme süreci devam ederken mevcut mayınlardan dolayı oluşabilecek zararların önlenmesi için mayınlı bölgelerin işaretlenmesi ve bu bölgelerin sivil geçişine kapatılması gerekir.
- 5-** Mayınlı bölgelerin fazla olduğu veya mayınlı bölgelere yakın olan özellikle kırsal bölgelerdeki okullarda çocuklara mayın ve çatışma-savaş atıklarına ilişkin risklerden korunma eğitimleri verilmelidir.
- 6-** Öncelikle Karayolları Trafik Yönetmeliğinde düzenleme yapılmak suretiyle zırhlı araçların şehir içi kullanımı yasaklanmalı, bu mümkün değilse zırhlı araçların şehir içi kullanımı asgari düzeye indirilmeli ve bu durumda dahi zırhlı araçlar için belirlenmiş şehir içi yasal hız limitlerine uyulması gerekir.
- 7-** Zırhlı aracı kullanan kolluk görevlilerinin bu araçları kullanmak için gerekli olan ehliyet ve lisanslara sahip olması ve buna ilişkin eğitimlerini tamamlamaları gerekir.
- 8-** Kullanım amacı olarak değerlendirildiğinde aslında bir savaş ve çatışma aracı olan zırhlı araçları kullanan kolluk görevlilerinin sosyal gerçeklikle bağlarının kopmaması için psikososyal destek çalışmaları ile desteklemeleri gerekmektedir.
- 9-** Mayın, çatışma-savaş atığının yoğun olduğu bölgelerde bulunan sağlık merkezleri personel ve teçhizat bakımından desteklenmelidir.
- 10-** Mayın, çatışma-savaş atığı ve zırhlı araç nedeniyle yaralanan çocuklar için protez ve rehabilitasyon merkezleri kurulmalıdır.
- 11-** Hareketli ve sabit protezlerin takılma ve yenilenme işlemleri tamamen ücretsiz olmalı ve yenileme süresi çocukların gelişimlerinin hızlı olduğu kabulü ile belirli bir süreye değil ihtiyaca göre düzenlenmelidir.
- 12-** Mayın, çatışma-savaş atığı ve zırhlı araçlardan zarar görmüş çocukların ekonomik ve sosyal destek ihtiyaçlarına cevap olacak politikalar geliştirilmelidir.
- 13-** Mayın, çatışma-savaş atığı ve zırhlı araçlar yüzünden yaşamını yitirmiş veya yaralanmış çocukların mağdur olduğu ceza dosyalarında fail hakkındaki soruşturma ve kovuşturma işlemlerinin etkin bir şekilde yürütülmesi ve yargının cezasızlık pratiğinden vazgeçmesi gerekir.

Mayın, çatışma-savaş atığı ve zırhlı araçların varlığı çocukların sağlıklı bir çevrede yaşam hakkını ve oyun hakkını ihlal etmektedir. Sunduğumuz önerilerin dikkate alınması ve uygulamada yer bulması sorunun çözümüne zemin oluşturacaktır. Bu durumda, raporun başında da belirttiğimiz bir hususu yeniden vurgulamak gerekmektedir:

Haklar arasında bir öncelik veya hiyerarşi bulunmamalıdır. Yaşam hakkı kadar diğer tüm hak ve özgürlüklerin varlığı da çocuğun sağlıklı ve ideal bir çocukluk dönemi yaşaması için gereklidir. Her çocuğun çocuk olmaya, yaşamaya ve gelişmeye hakkı vardır. İdeal çocukluk, çocuğun Çocuk Haklarına Dair Sözleşme kapsamındaki haklarına tam saygı gösterildiği ve bu hakların eksiksiz yaşama geçirildiği durumlardır.

